

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BANKALARDA MUHASEBE SİSTEMİ VE BANKA
İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURŞEN ÖĞRETMEN ŞAHİN

**ANABİLİM DALI : İŞLETME
PROGRAMI : MUHASEBE FİNANSMAN**

TEZ DANIŞMANI : YRD. DOÇ. DR. SAMİ KARACAN

KOCAELİ, 2006

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BANKALARDA MUHASEBE SİSTEMİ VE BANKA
İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tezi Hazırlayan : Nurşen Öğretmen ŞAHİN
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No : / / 2006-2006/**

Prof.Dr.Vasfi HAFTACI

**Yrd.Doç.Dr.Sami
KARACAN**

**Yrd.Doç.Dr.Hakan
KAPUCU**

KOCAELİ, 2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL OLARAK BANKALAR VE BANKACILIK SEKTÖRÜ.....	3
1.1.BANKA VE BANKA İŞLETMECİLİĞİ.....	3
1.1.1.BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’DE BANKACILIK.....	3
1.1.1.1.Bankacılığın Tarihi Gelişimi.....	3
1.1.1.2.Türkiye’de Bankacılık.....	4
1.1.2.BANKALARIN TANIMI VE İŞLEMLERİ.....	5
1.1.2.1.Bankaların Tanımı.....	5
1.1.2.2.Bankaların İşlemleri.....	6
1.1.3.BANKA İŞLETMECİLİĞİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜ.....	8
1.1.3.1.Banka İşletmeciliği.....	8
1.1.3.2.Bankaların Sınıflandırılması.....	8
1.1.4.BANKALARIN ORGANİZASYON YAPISI.....	9
1.1.4.1.Genel Müdürlük Organizasyonu.....	9
1.1.4.2.Şubeler Organizasyonu.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

2.BANKALARDA MUHASEBE SİSTEMİ.....	10
2.1.BANKA MUHASEBESİ, ÖZELLİKLERİ VE BANKALARDA UYGULANAN TEKDÜZEN HESAP PLÂNI.....	10
2.1.1.BANKA MUHASEBESİ.....	10

2.1.2.BANKA MUHASEBESİNİN ÖZELLİKLERİ.....	10
2.1.2.1.Şubelerarası İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi.....	12
2.1.2.2.Muhasebeleştirme İşlemlerinin Büyük Bölümünün İşlemi Yapan Servislerde Yapılması.....	12
2.1.2.3.Nazım Hesaplarda İzlenmesi Gereken Çok Sayıda İşlem Bulunması.....	13
2.1.2.4.Yabancı Paralar Üzerinden Yapılan İşlemlerin İki Ayrı Değer üzerinden Muhasebeleştirilmesi.....	16
2.1.3.BANKALARDA TEKDÜZEN HESAP PLÂNI.....	19
2.1.3.1.Tekdüzen Hesap Plânının Hazırlanma Amacı.....	19
2.1.3.2. Tekdüzen Hesap Plânının Özellikleri.....	20
2.1.3.3. Tekdüzen Hesap Plânının Yapılması.....	20
2.1.3.4. Banka Tekdüzen Hesap Plânı.....	21
2.1.3.5. M.G.B.Tekdüzen Hesap Plânı.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BANKA İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI.....	30
3.1.FON SAĞLAMA İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI.....	30
3.1.1.TAHVİL ÇIKARILMASI YOLU İLE KAYNAK SAĞLANMASI.....	31
3.1.2.T.C.MERKEZ BANKASINDAN BORÇLANMA.....	32
3.1.2.1.Reeskont Kredisi ve Muhasebe Kayıtları.....	33
3.1.2.2.Avans Kredisi ve Muhasebe Kayıtları.....	35
3.1.3.MEVDUAT KABULÜYLE BORÇLANMA.....	37
3.1.3.1.Tasarruf Mevduatıyla İlgili İşlemler ve Muhasebe Kayıtları.....	37
3.1.3.2.Tasarruf Mevduatı Dışındaki Mevduatlarla İlgili İşlemler.....	46
3.1.4.REPO.....	51
3.2.KREDİ VERME İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI.....	52
3.2.1.NAKDİ KREDİLER.....	53
3.2.1.1.İskonto Kredileri ve Muhasebeleştirilmesi.....	53
3.2.1.2.İştirâ Kredileri.....	57
3.2.1.3.Borçlu Cari Hesaplar Kredisi.....	59
3.2.2.GAYRİ NAKDİ KREDİLER VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	65

III

3.2.2.1.Teminat Mektubu ve Muhasebeleştirilmesi.....	65
3.3.HİZMET İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI.....	67
3.3.1.SENET TAHSİL İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI.....	68
3.3.2.PARA NAKLİNE ARACILIK İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI.....	71
3.3.3.ÇEK KEŞİDE İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	72
3.3.4.HİSSE SENEDİ VE TAHVİL ALIM-SATIMINA ARACILIK İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	74
3.3.5. .HİSSE SENEDİ VE TAHVİL İHRACINA ARACILIK İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	75
3.4.KAMBIYO İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	77
3.4.1.EFEKTİF ALIM İŞLEMİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	77
3.4.2. EFEKTİF SATIŞ İŞLEMİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	79
3.4.3.ŞUBELERARASI EFEKTİF DEVRİ.....	80

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BANKALARDA DÖNEM SONU İŞLEMLERİ VE FİNANSAL RAPORLAR..	83
4.1.BANKALARDA ENVANTER İŞLEMLERİ.....	84
4.2.REESKONT İŞLEMLERİ.....	87
4.3.AMORTİSMAN.....	94
4.4.YENİDEN DEĞERLEME.....	96
4.5.FİNANSAL TABLOLAR.....	98
SONUÇ.....	103
EKLER.....	105
YARARLANILAN YAYINLAR.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	116

ÖZET

Banka muhasebesi ile işletme muhasebesini birbirinden ayıran en temel özellik bankaların çok sayıda şubeleri ile bir bütün halinde çalışmaları ve aynı zamanda işletmelerden farklı bir varlık-kaynak yapısına sahip olmalarıdır. Bunun sonucu olarak işlemlerin takip edildiği hesaplar ve bu hesapların temel mali tablolardaki yeri diğer işletmelere göre farklılık göstermektedir. Bunun yanında şubeler arasında devamlı bir fon alışverişi ve sürekli bir ilişki vardır. Bankalarda nazım hesaplarda izlenecek işlem sayısının çok oluşu da banka muhasebesini ayrı bir uzmanlık dalı haline getiren faktörlerdendir. Banka muhasebesinin diğer bir ayırıcı özelliği de yabancı para işlemlerinin de muhasebeye konu edilmesidir.

Bankalarda kullanılan temel mali tablolar; tıpkı işletme muhasebesinde olduğu gibi, bilanço ve gelir tablosudur. Banka ve işletme muhasebesinde kullanılan bilanço ve gelir tablosunun amacı ve işleyiş mantığı aynıdır. Fakat banka muhasebesinde kullanılan bilanço ve gelir tablosunda hesap isimleri ve hesap kodları işletme muhasebesinde kullanılan tablolardan farklıdır.

ABSTRACT

The banks which have lots of branch office are working as a whole and at the same time have asset-resource structural body differ from businesses. This is the basic disparity between bank accounting and business accounting. As a result of this, the banking operations which are followed, perform disparity according to the other businesses' situation on the financial sheets. Furthermore, there is a fund buying and selling continuously that is uninterrupted dealing. Having big amount of operation is the factor that gets the different special accounting. Having big amount of foreign money operations is the other disparity characteristic of the bank accounting.

The basic financial sheets that are used at the banks are similar business accounting such as the financial statement and revenue sheets. The aim of using and treatment of the financial statement and revenue sheets at the banks are the same reason. On the other hand, the account names and codes which is used on the financial statement and revenue sheets for banks are disparity according to the business accounting.

KISALTMALAR

MGB	: Maliye ve Gmrk Bakanlığı
ŒCH	: Œubeler Cari Hesabı
TP	: Trk Parası
YP	: Yabancı Para
THP	: Tekdzen Hesap Planı
GNGKS	: Gayri nakdi Genel Kredi SzleŒmesi
YİY	: Yurt İçi YerleŒik
BSMV	: Banka Sigorta Muamemeleri Vergisi
E.A.K	: Efektif AlıŒ Kuru
E.S.K	: Efektif SatıŒ Kur
K.M.V	: Kambiyo Muamele Vergisi
K.K.D.F	: Kaynak Kullanım Destekleme Fonu

GİRİŞ

Bankalar Kanunu'na göre, Türkiye'de kurulacak bankalar anonim şirket olarak kurulur. Dolayısıyla bankaların da diğer anonim şirketler gibi mali olaylarını, işletme muhasebe kuralları doğrultusunda muhasebeleştirilmesi beklenir. Örneğin, banka ve işletme muhasebesinde yedek akçe ayrılması işlemi hesap kodları farklı olsa da aynıdır. Ancak bankacılıktaki işlemlerin niteliğinin diğer işletmelerden farklı olduğu düşünüldüğünde banka muhasebesi ayrı bir uzmanlık dalıdır. Diğer taraftan bankalar ve diğer işletmeler için hazırlanan bilanço ve gelir tablolarının, oluşum ve işleyiş mantığı açısından aynı temele dayanmakla birlikte hesapların izlendiği yerlerin farklılığı ve kullanım amaçları değişebilmektedir. Banka muhasebesi ayrı bir uzmanlık dalı olsa da işletme muhasebesi ile sıkı bir bağlantı içindedir.

Bankaların faaliyet konularının diğer ticaret işletmelerine göre farklılık göstermesi nedeniyle, muhasebe işlemleri de farklılık göstermektedir. Bankalarda muhasebe işlemleri iki temel birim tarafından yürütülür. Birincisi bankaların genel müdürlükleridir. Genel müdürlüklerde yer alan muhasebe birimleri genellikle her ay sonunda şubelerin genel müdürlüklerine gönderdikleri mizanları çeşitli yönlerden kontrol ederek genel hesap vaziyetini çıkarır ve bütün şubelerin mali durumlarının birleştirilmesi sonucu elde ettiği bilgileri rapor ve tablolar halinde ilgili birimlere gönderirler. Bankaların başarımlarının ölçümü de genel müdürlük muhasebesince yürütülen işlerdendir. Bankalarda muhasebe işlerinin yürütüldüğü ikinci birim ise şubelerdir. Banka şubeleri, şubelerde yapılan bütün işlemlerin Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi hakkındaki Tebliğ'e uygun olarak yürütülmesinden sorumludurlar. Şubelerde günlük işlemler muhasebeleştirilir ve yapılan işlemlerin günlük kontrolleri yapılır.

Bu genel bilgilerden hareketle hazırlanan yüksek lisans tezi, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak bankalar ve bankacılık sektörü ile ilgili genel kavramlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde bankalarda muhasebe sistemine ayrılmış uzmanlık muhasebesi dalı olarak bilinen banka muhasebesinin kavramlarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise yüksek lisans tezinin konusunu oluşturan banka işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ayrılmıştır. Bankaların fonksiyonları dikkate alınarak, banka işlemlerinin muhasebe kayıtları üzerinde durulmuştur. Ancak bankacılıkta konu edilen her işlemin değil, özellikli ya da en çok karşılaşılan türdeki işlemler teze konu edilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde de bankalarda dönem sonu işlemleri, kullanılan temel mali tablolar ve bunların sonucunda da ortaya çıkan finansal raporlara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GENEL OLARAK BANKALAR VE BANKACILIK SEKTÖRÜ

1.1. BANKA VE BANKA İŞLETMECİLİĞİ

1.1.1.BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE BANKACILIK

Bankacılığın tarihi gelişimine bakıldığında, ilk çağlarda ve paranın icadından önce bugünkü anlamda bir bankacılık sektörünün olmadığı göze çarpar. Bir değişim aracı olarak paranın bulunmadığı bu dönemlerde önemli yiyecek ve değerli eşyaların daha çok mahzen ve ambarlarda saklandığı ve gerektiğinde ödünç olarak verildiği dikkati çeker.¹

Ulusal bankacılığın temelleri ikinci meşrutiyet devrinde atılmıştır. Ancak bu dönemde ülkenin siyasal ve sosyal durumu, ekonomik faaliyetlerin gelişmesine olanak vermemiş, bankacılık alanında çalışmalar dağınık çalışmalardan ileri gidememiştir.² Bankacılığın tarihi gelişimi ve Türkiye'de bankacılık konusuna aşağıda kısaca değinilmiştir.

1.1.1.1.Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Bankacılığın tarihçesine bakıldığında, ilk çağlarda ve paranın icadından önce bugünkü anlamda bankacılığın var olmadığı görülmektedir. Bu devirde önemli yiyecek maddeleri ile değerli eşyanın mahzen ve ambarlarda saklanması ve bu malların gerektiğinde ödünç olarak verilmesi gibi işlerle uğraşan kimselere rastlanmaktadır. Bu gibi kimseleri banka olarak nitelendirmek güçtür.

VII. Yüzyılda Lidya'da paranın icat edilmesiyle, değişim aracı olarak paranın kullanılması ve her ülkenin farklı para birimleri kullanması, değişim esnasında ilgili ülkenin parasıyla değişimi gerekli kılmış ve ihtiyacı olanlara değişimi gerçekleştirebilecekleri yabancı ülke parasını sağlamak yeni bir iş haline gelmiştir.

¹ Sami Karacan, **Banka Muhasebesi**, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 39, Kocaeli, 2000, s.1.

² Osman Altuğ, **Banka İşlemleri Muhasebesi**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2000, s.2.

İlk çağda yaşanan bu gelişimin ardından ortaçağda bankacılık bu çağın karışıklıkları ve göçmen hareketleri nedeniyle yavaşlamıştır.³

IX. Yüzyılda İtalya’da bankacılık işleri ile uğraşan “banker” adını taşıyan bir sınıf meydana gelmiştir. Bankerlerin diğerlerinden temel farkı, kendilerine saklamak üzere verilen paralara faiz vermeleri ve bu paraları daha yüksek bir faiz ile işletmeleridir. Bankalar, özellikle XII.Yüzyılda Cenova şehrinde önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. XII. ve XIV.Yüzyıllarda bankerler, başka ticaret merkezlerine de yayılmışlardır. Daha sonra, Cenova bankerleri bir araya gelerek Cenova’da ilk bankayı kurmuşlardır. İtalyanlardan sonra 1609’da Hollanda’da, 1619’da Hamburg’ta, 1694’te Londra’da modern bankacılığın öncüleri sayılan bankalar kurulmuştur. Endüstrinin ve ulaştırma olanaklarının gelişmesiyle XIX.Yüzyılda, bankacılık hareketleri önemli ölçüde genişlemiştir.

Madeni para yerine kağıt paranın kullanılmaya başlaması, devletin karşılıksız olarak çıkardıkları paraların kıymetinin korunması için Merkez Bankalarının kurulması ve bankalara banknot ihracı yetkisinin sağlanmasını gerektirmiştir. Avrupa ve Amerika’da meydana gelen ekonomik gelişmelerden dolayı bankacılıkta uzmanlaşmaya gidilmiş ve bunun sonucu ekonominin çeşitli alanlarında çalışan özel bankaların kurulmasına başlanmıştır.⁴

1.1.1.2.Türkiye’de Bankacılık

Bankacılığın gelişmesi Batı Avrupa ülkelerinde geniş bir zamana yayılmış olmasına rağmen, Türkiye’de bu kadar geniş bir zamana yayılmamıştır. Bunun bir nedeni de Türk ticaretinin uzun yıllar yabancıların elinde olmasıdır.

Türkiye’de XIX.Yüzyılın ortalarına kadar kredi işlemleri sarraf ve bankerler tarafından basit bir şekilde yapılmaktaydı. Bunlar, senet iskontosu, maaş cüzdanı kırılması gibi işlerle uğraşmaktaydılar. Ülkemizde ki ilk mali kuruluş 1842’de faaliyete geçen “Anadolu ve Rumeli Kumpanyaları”dır. 1845’te Galata

³ Karacan, a.g.e., s.1.

⁴ Altuğ, a.g.e., s.2.

bankerlerine mali alanda imtiyazlar verilmiştir. Galata sarraflarıyla daha sonra birleşerek “Dersaadet Bankası” adı ile bir kuruluş meydana getirmişlerdir.⁵ Ülkemizde kurulan ilk banka İngiliz sermayesi ile merkezi Londra’da olmak üzere 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası olmuştur. Mithat Paşa zamanında 1863 yılında Menafi Sandıkları, 1862’de Emniyet Sandığı kurulmuştur. Menafi sandıkları 1888’de Ziraat Bankası adını almıştır.

1909’da Türkiye Milli Bankası, 1910’da Türk Ticaret ve Sanayi Bankası, 1913’te Adapazarı İslam ve Ticaret Bankası kurulmuştur.⁶

1918 ve 1923 yılları arasında durgunluk dönemi yaşanmasına rağmen bu durgunluk Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla bozulmuş ve 26 Ağustos 1924 yılında Türkiye İş Bankası ilk kuruluş sermayesi 1 TL. olarak ve ödenmiş sermayesi 0.25 Kuruş olarak Atatürk tarafından nakit ödenerek kurulmuştur. Bu tarihten itibaren devlet bankalarının kurulması hız kazanmıştır.

1.1.2. BANKALARIN TANIMI VE İŞLEMLERİ

Bankaların tanımı ve önemine ilişkin bilgiler Bankaların Tanımı ve Bankaların önemi başlıkları altında incelenmiştir.

1.1.2.1. Bankaların Tanımı

Bankalar, sermayenin teşebbüs alanına aktarılmasını sağlayan ve kendilerine özgü özellikleri yardımıyla ekonomik hayatın sürdürülebilmesi için gerekli olan çeşitli hizmetleri üreten itibar kuruluşlarıdır.⁷

Bankalar günümüzde çok çeşitli alanlarda faaliyetleri olmakta ve faaliyet alanları her geçen gün daha da artmaktadır. Bu nedenle bankaların tüm faaliyetlerini kapsayan bir tanım vermek olanaklı değildir. Ancak, bankaları; mevcut öz kaynaklarını, halktan topladıkları mevduatı ve diğer kaynaklardan yarattıkları olanakları kullanarak para ve kredi ticareti yapan, ayrıca mali ve sosyal işlere girerek ekonomik hayata katkıda bulunan ticari işletmeler olarak tanımlayabiliriz. Bu

⁵ Altuğ, a.g.e.,s.4.

⁶ Karacan, a.g.e., s.3.

⁷ Orhan Sevilengül, **Banka Muhasebesi**, 3.b., Ankara, Gazi Kitapevi, s.3.

tanımdaki unsurlar açısından bankacılık faaliyetlerinin temel iki fonksiyonu vardır. Bu fonksiyonlar; Kaynak sağlamak ve sağlanan kaynakları fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara sunmaktır. Bu fonksiyonların yanında bankalar, ekonomik hayatın sürdürülmesinde vazgeçilmez nitelikte olan hizmetleri yürütmektedirler.⁸

Avrupa Ekonomik Topluluğu yürütme organı durumunda olan Avrupa Komisyonu, 1977 yılı sonlarında bankaların faaliyetine ilişkin hazırladığı direktifte bankaları, “halktan mevduat veya geri ödemesi gereken fonlar kabul eden ve kendi hesabına kredi veren girişimler” olarak tanımlanmıştır.

Bankaları, dinamik yapıda para ve kredi ticareti yapan çeşitli mali ve sosyal hizmetleri yerine getiren kuruluşlar olarak da tanımlayabiliriz. Bankalar, kendi öz kaynakları yanında, mevduat kabulü ile yaratılan yabancı kaynakları da kullanarak, müşterilerin kredi taleplerini karşılamaktadırlar.

Bankaların ana faaliyetlerini para ve kıymetli evrak hareketleri ile kredi işlemleri oluşturmaktadır. Banka muhasebesinin konusu ise, bu işlemlerin belgeye bağlanması, muhasebe kayıtlarının yapılması, muhasebe bilgilerinin depolanması, raporlanması, yorumlanması kısaca nakit ve nakit dışı bankacılık işlemleri kayıt ve uygulamasıdır.

1.1.2.2. Bankaların İşlemleri

Bankaların ana uğraşları kredi ticaretidir. Günümüzdeki modern bankalar, mevduat kabul eden tahvilat, varlığa dayalı menkul kıymet çıkaran ve başka yollara başvurarak istikrazda bulunan, yatırım fonlarını yöneten, bireysel bankacılık yapan, çeşitli teminatlar karşılığı borç veren kurumlardır. Yani bankalar, kredi ticareti yanında başka hizmetler gören kuruluşlar olarak da gösterilebilmektedir.⁹

Bankacılık sektörü, sunduğu ürün ve hizmetlerin çeşitliliği nedeniyle ayrı bir ihtisas muhasebesinin gelişmesini zorunlu kılmıştır. Banka muhasebesinde

⁸ Yılmaz Benligiray ve Kerim Banar, **Banka ve Sigorta Muhasebesi**, Eskişehir, Açıköğretim Yayın No:748, 2004, s.2.

⁹ Altuğ, a.g.e., s.2.

kullanılan hesaplar, genel muhasebedeki hesaplar ile oluşum ve işleyiş mantığı açısından aynı temele dayanmakla birlikte, işlendikleri yerler ve kullanım amaçları açısından farklılık gösterirler.¹⁰

Bankalar Kanunu'na göre Türkiye'de kurulacak bankaların anonim ortaklık olması gerekmektedir.(Md.5/1-a) Türk Ticaret Kanunu'nda anonim ortaklıkla ilgili olarak yer alan düzenlemeler, faaliyet alanı ne olursa olsun, tüm anonim şirketler ve bankalar içinde geçerlidir. Çok kesin sınırlarla ayrılmasının güçlüğüne rağmen bankacılık faaliyetleri dört ana grupta toplanabilir.

1. Kaynak Sağlama İşlemleri: Bankaların yabancı kaynak sağlamak için uyguladıkları mevduat kabulü, menkul kıymet çıkarılması gibi işlemlerdir. Mevduat kabulü, bankaların en temel faaliyet alanlarından olup, mevduat banka bilançosunun en önemli kaynak kalemidir. Mevduata ödenen faizler de bankaların gelir tablolarında aynı önemde yer alır.

2. Kredi İşlemleri : Bankaların sağladıkları öz ve yabancı kaynakları borç olarak vermesi işlemleri (nakdi kredi) ile müşterilerine itibarlarından yararlandırma imkânı tanıma (gayri nakdi krediler) biçimindeki işlemlerdir. Fon arz ve talebini dengeleyen kuruluşlar olarak bankaların, öz kaynaklarından veya diğer kaynaklarından fon ihtiyacı olanlara yabancı para ve YTL. cinsinden nakdi veya gayrinakdi kredi sağlama işlemleri önemli bir bankacılık faaliyetidir. Bu işlemlerden elde edilen faiz veya komisyon gelirleri, banka gelirleri arasında önemli paya sahiptir.

3.Mali İşlemler: Bankanın fiyat farklarından yararlanmak veya gelirlerinden yararlanmak üzere menkul kıymet alıp satmaları, kambiyo işlemleri yapmaları risklerini sınırlamak için türev ürünleri alıp satmalarıdır. Bu işlemlerin yaygınlaşması ile birlikte işlemlerin mali tablolardaki ağırlığı da artmaktadır. Elde edilen gelirler gelir tablosunda izlenir.

¹⁰ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, İstanbul, 2005, s.92.

4. Hizmet İşlemleri: Bankaların; örgütlenme özellikli, yurt içi ve yurt dışı muhabirlik ilişkileri, bilgi birikimleri ve teknik olanakları sayesinde müşterilere sundukları; senet tahsili, menkul kıymet ihracına aracılık, interaktif bankacılık kapsamında sunulan hizmetler bu grup için örnek olabilir. Özellikle bankacılıkta bilgisayarın yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, ürün çeşitleri artmış, bu artış en ucuz kaynak kabul edilen vadesiz mevduat artışını da beraberinde getirmiştir.¹¹

1.1.3.BANKA İŞLETMECİLİĞİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜ

Banka işletmeciliği ve bankacılık sektörüne ait bilgiler aşağıda Banka İşletmeciliği ve bankaların sınıflandırılması başlıkları altında incelenmiştir.

1.1.3.1.Banka İşletmeciliği

Banka işletmeciliği, kendine özgü para, kredi ve sermaye işleri ile uğraşan iktisadi birimlerin kuruluş, organizasyon yönetim ve diğer her türlü faaliyetleri ile bunların hesap ve kayıtları konusunu içeren bir işletmecilik dalıdır.¹²

1.1.3.2.Bankaların Sınıflandırılması

Bankaları;

-Sermaye kaynaklarına göre,

-Sermaye sahiplerine göre,

-İş kollarına göre,

-Kredinin vadesi yönünden,

-Hukuki kuruluş şekline göre,

-Şube sayılarına göre,

-Faaliyet alanı ve amacına göre,

-Örgütlenme alanlarının yaygınlığına göre sekiz ana grupta sınıflandırılabilir.

¹¹ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.39.

¹² Altuğ, a.g.e., s.6.

1.1.4. BANKALARIN ORGANİZASYON YAPISI

Bankaların organizasyonu, genel müdürlük ve şubelerin organizasyonu olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır.

1.1.4.1. Genel Müdürlük Organizasyonu

Bir bankanın organizasyon yapısında bulunması gereken organlar şunlardır.

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Kredi Komitesi,
- Genel Müdür ve Yardımcıları,
- Deneticiler,
- Müfettişler.

1.1.4.2.Şubeler Organizasyonu

Bir bankanın faaliyet konusunu oluşturan işlerin yapıldığı ve hizmetleri sunulduğu yer şubelerdir.

Küçük şubelerde bankacılık işlemlerinin tümü yapılmaz, orta büyüklükte şubelerde, iş hacmi ve birlikte servis eleman sayısı artar, büyük şubelerin organizasyon yapıları daha geniş kapsamlıdır.

-**Şube yöneticileri;** imza yetkisi olan bir müdür, müdür yardımcısı, ikinci müdür ve şeflerdir.

-**Aktif servisler;** mevduat servisi, krediler servisi, banka hizmetleri servisi, kambiyo servisi ve kasadır.

-**Pasif servisler;** muhasebe, istihbarat, kontrol servisi, hukuk işleri, muhaberat servisi ve levazım servisidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.BANKALARDA MUHASEBE SİSTEMİ

2.1.BANKA MUHASEBESİ, ÖZELLİKLERİ VE BANKALARDA UYGULANAN TEKDÜZEN HESAP PLÂNI

2.1.1.BANKA MUHASEBESİ

Banka muhasebesi, bankaların hesap ve defter sistemleri ile bunların uygulama yöntemini inceleyen bir ihtisas muhasebesidir. Banka muhasebesi, bir taraftan yabancı kaynakların yada mevduatının ve borçların diğer taraftan verilen krediler yolu ile oluşan alacakların izlenmesi, bu işlemlerin muhasebe kaydı, tahvil, hisse senetleri ve bunların kuponları gibi kıymetli evrak, ticari senetler, ticari belgeler ile ilgili hizmetler ve diğer işlemlerin kayıtlarının yapılması şeklinde tanımlanabilir.

Banka muhasebesi, diğer işletmeler muhasebesine göre daha açık ve kolay anlaşılır. Çünkü, banka işlemleri para ve parayı temsil eden değerlerle sermaye hareketlerini kapsar ve bunlar biçim değiştirmeden sadece para hareketleriyle, belli rakamlarla gösterilir. Banka muhasebesinin kapsamı ve detayı daha geniştir.¹³

2.1.2. BANKA MUHASEBESİNİN ÖZELLİKLERİ

Banka işlemlerinin muhasebeleştirilmesi, işlemlerin özelliği nedeniyle diğer işlemlerin muhasebelerine göre farklılık göstermekte ve bir uzmanlık dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bu farklılık banka muhasebesinin farklı esaslara dayanmasından değil, kullanılan hesaplardan kaynaklanmaktadır.

Banka muhasebesi, bir taraftan yabancı kaynakların yada mevduatın ve borçların diğer taraftan verilen krediler yolu ile oluşan alacakların izlenmesi, bu

¹³ A.Aslan Şendoğdu, **Banka Muhasebesi**, 1.b., Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s.8.

işlemlerin muhasebe kaydı, tahvil, hisse senetleri ve bunların kuponları gibi kıymetli evrak, ticari senetler, ticari belgeler ile ilgili hizmetler ve diğer işlemlerin kayıtlarının yapılması şeklinde tanımlanabilir.

Diğer işletmelerde para ile malın değişimi söz konusu iken, banka işletmelerinde para ile para değiştirilmektedir. Bankanın para alım-satım faaliyetlerinin miktarı ile bu faaliyet için gerekli işgücü ve malzeme arasındaki oran tam olarak belirlenmemektedir. Bankalar; kısa vadede ki iktisadi dalgalanmalara karşı sanayi şirketlerine oranla, yapıları itibariyle mali yapılarını değiştirebilecek bire esnekliğe sahiptir.¹⁴

Banka muhasebesi ile işletme muhasebesini birbirinden ayıran en temel özellik bankaların çok sayıda şubeleri ile bir bütün halinde çalışmaları ve aynı zamanda işletmelerden farklı bir varlık-kaynak yapısına sahip olmalarıdır. Bunun sonucu olarak işlemlerin takip edildiği hesaplar ve bu hesapların temel mali tablolardaki yeri diğer işletmelere göre farklılık göstermektedir.¹⁵

Banka muhasebesini diğer muhasebelerden ayıran özellikleri şu başlıklar altında ele alınabilir.

- Şubelerarası işlemlerin muhasebeleştirilmesi,
- Muhasebeleştirme işlemlerinin büyük bölümünün işlemi yapan servislerde yapılması,
- Nazım hesaplarda izlenmesi gereken çok sayıda işlem bulunması,
- Yabancı paralar üzerinden yapılan işlemlerin iki ayrı değer üzerinden muhasebeleştirilmesi.¹⁶

¹⁴ Karacan, a.g.e., s.6.

¹⁵ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.93.

¹⁶ Benligiray, Banar, a.g.e., s.33.

2.1.2.1.Şubelerarası İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi

Bir bankanın şubeleri o bankadan ayrı bir tüzel kişilik olarak düşünülemez. Ancak muhasebenin temel prensiplerinden kişilik kavramı gereğince her şubenin diğerlerinden ayrı tutulan bir muhasebesi vardır. Bankanın dönem sonu vaziyetlerinin, mali tablolarının oluşturulabilmesi banka genel durumunun ortaya konulabilmesi amacıyla dönem sonarında şubelerin muhasebeleri birleştirilir. Şubeler arasında devamlı bir fon alışverişi ve sürekli bir ilişki vardır. Bu değer hareketleri sonucunda bir şubenin diğer şubelerden olan alacakları, kullandığı fonları; diğer şubelere olan borçları da kullandığı fonları oluşturur.¹⁷

2.1.2.2.Muhasebeleştirme İşlemlerinin Büyük Bölümünün işlemi Yapan Servislerde Yapılması

Bankalarda muhasebeleştirme işlemleri servislerde yürütülmekte olduğundan, muhasebe organizasyonunun içinde işlemler ile muhasebe iki grup teşkil etmektedir. Müşterilerin müracaatları veya işlemlerinin yürüyüşü dolayısıyla servislerde düzenlenen evrakla beraber muhasebeleştirmeye esas teşkil eden fişler ve diğer belgeler otomatik olarak hazırlanmakta ve muhasebeye verilmektedir.¹⁸

X Şubesi Kayıtları:

_____ / _____	
291-ŞCH EUR/	15.000 EUR
Y ŞUBESİ	
011 EFEKTİF DEPOSU	15.000 EUR
_____ / _____	

Y Şubesi Kayıtları:

_____ / _____	
301-DÖVİZ TEVDİATI HS.	15.000 EUR
291-ŞCH YTL	15.000 EUR
_____ / _____	
X ŞUBESİ	

¹⁷ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.32.

¹⁸ Altuğ, a.g.e., s.46

Böylelikle, başka şubelere kaynak yaratan şube/birimler şubeler cari hesapları üzerinden faiz geliri elde ederken kaynak kullanan şube/birimler ise faiz öderler. 290-Şubeler Cari Hesabı YTL.hesabından faiz alan şubeler bu gelirlerini 592- Şubelerden Alınan Faizler YTL hesabında muhasebeleştirirken, faiz veren şubeler bu giderlerini 650- Şubelere Verilen Faizler-TP- hesaplarında muhasebeleştirirler. 291-Şubeler Cari Hesabı YP. Hesabından faiz alan şubeler bu gelirlerini işlem günü cari kurundan YTL'ye çevrilmiş olarak 593 Şubelerden alınan faizler YP hesabında muhasebeleştirirken, faiz ödeyen şubeler bu giderlerini işlem günü cari kurundan YTL, ye çevrilmiş olarak 651 Şubeler Verilen faizler YP hesabından muhasebeleştirirler.¹⁹

2.1.2.3. Nazım Hesaplarda İzlenmesi Gereken Çok Sayıda İşlem Bulunması

Bankada nazım hesaplarda izlenecek işlem sayısının çok oluşu da banka muhasebesini ayrı bir ihtisas muhasebesi haline getiren faktörlerdendir. Nazım hesaplar, işletmenin mülkiyeti kendisine ait olmamakla birlikte elinde tuttuğu bazı kıymetlerin, işlemin yapıldığı anda bir kıymet hareketi oluşturmayan ancak ileride gerçekleşme olasılığı bulunan sorumluluklarının ve üstlenmiş olduğu yükümlülüklerin izlendiği hesaplardır. Bu tür işlemlerin hacmi diğer işletmelere göre bankalarda oldukça fazladır. Bu nitelikteki bir işlemin doğması ile bu hesaplar hem borçlanır hem de alacaklanır. Nazım hesaplarla ilgili kayıtlara, bir konuyu hatırlatmak veya dikkat çekmek için yer verilir. Bu hesaplar kesin bir borcu ya da alacağı veya mevcudu göndermemelerine rağmen, hukuki bir işlemin varlığını gösterirler.²⁰

Nazım hesapları işletmenin şarta bağlı ve gelecekte gerçekleşme olasılığı bulunan sorumluluk ve yükümlülüklerini, hatıra niteliğindeki kayıtlarla izlememizi sağlayan hesaplardır. Bunlar karşılıklı işleyen hesaplardır. Borçlu nazım hesapları, aktif karakterli hesaplar gibi işleyerek daima borç bakiye verir. Alacaklı, nazım hesaplar ise, pasif karakterli hesaplar gibi işleyerek daima alacak bakiye verir.²¹

¹⁹ Şendoğdu, a.g.e., s.54.

²⁰ Karacan, a.g.e., s.27.

²¹ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.30.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) muhasebeden vergi yönlü olan “Doğru Matrah” , tespit etmesini değil, bilgi kullanıcıları yönlü olan “Doğru Sonuç” u bulmasını istemektedir. Bu durumda da tekdüzen Muhasebe Sistemi (TMS)’nin gereklerine göre mali tablo oluşturmak için, Nazım hesap kullanımının yaygınlaşması gerekmektedir.²²

Nazım hesapların İngilizce karşılığı “off-the-balance-sheet accounts” olup bilançoda aktif ve pasif sınıfına girmeyen ve bilançoya net niteliğinde kayıt olan hesaplardır.²³

Örneğin, bir müşteri lehine bir teminat mektubu verildiğinde henüz bir borç-alacak ilişkisi doğmuş olabilir. Ancak, banka bu teminat mektubunun tazmini nedeniyle bir ödemede bulunursa kıymet hareketi ortaya çıkar. Diğer işletmeler gibi bankalar da; varlıklarında, bazı koşulların yerine gelmesi halinde, değişiklik yapabilecek işlemleri nazım hesaplarla izlerler. Bu tür işlemler bankalarda diğer işletmelere göre daha yoğun olarak gerçekleştirilir.²⁴

Nazım hesaplar gerçek aktif ve pasifi ifade etmediklerinden aynı anda hem borçlu hem de alacaklı olabilirler. Başka bir ifadeyle, muhasebe tekniği açısından her zaman çift taraflı olarak muhasebeleştirilirler. Söz konusu işlem sonuçlanınca da, yine ters kayıtlarla kapatılırlar.

Bilançonun her iki tarafında, diğer kalemlerin en altında ve bilanço toplamından sonra gösterilirler.²⁵ Banka muhasebesinde nazım hesaplarda izlenen kalemlere örnek olarak tahsil için alınan senetler, teminat olarak alınan çeşitli kıymetler, bankanın müşterisine verdiği teminat mektubu vb. gösterilebilir.

²² Ali Rıza Kaymaz, Cemal Ellitaş ve Veysel Kula, “Mali Hesaplar ve Muhasebeleştirilmesi”, **Mali Çözüm**, 71, 2005, s.104.

²³ Mervyn Lewis, **Off-the-Balance-sheet Activites**, The New Palgrave Dictionary of Money and Finance, Vol.3. MacMillan, 1992.

²⁴ Sevilengül, a.g.e., 17.

²⁵ Sabri Bektöre, Yılmaz Benligiray ve Nurten Erdoğan, **Envanter ve Bilanço**, Eskişehir, Birlik Ofset, 2002, s.209.

Nazım hesaplar, hatırlatıcı hesap olmalarının yanı sıra, gerçek bir aktif veya pasif hesap olmamaları nedeniyle birbirleriyle karşılıklı olarak çalışırlar ve yine ilgili işlemin sonunda karşılıklı olarak çalışarak kapanırlar.²⁶

Başka bir ifadeyle, mali karakterde olmayan dolayısıyla, bilanço unsurlarını etkilemeyen bazı olayların unutulmaması için kayıtlar içinde gösterilmesi istendiğinde, bilanço eşitliğini bozmaması için aynı kayıt içinde borçlandırılıp, alacaklandırılan hesaplardır.²⁷

Dönem sonlarında nazım hesaplar teker teker kontrol edilerek, nazım hesap kullanmayı gerektiren nedenler ortadan kalkmış olmasına rağmen bu hesaplar halen görünüyorsa başka bir ifade ile henüz kapatılmamış ise ters madde kullanılarak hesaplar kapatılır. Nazım hesap kullanılmasını gerektiren durum devam ediyorsa kayıtlara dokunulmaz, yapılamaz herhangi bir işlem yoktur.²⁸

Aşağıda teminat mektubu verilmesi ve hazine bonosunun işlemiş faiziyle ilgili yevmiye kayıtları gösterilmiştir.

Örnek: İşletme, bir ihaleye girebilmek için Türkiye İş Bankası'ndan 10.000 YTL. tutarlı bir teminat mektubu almış ve 30 YTL komisyonu aynı banka nezdindeki ticari mevduat hesabından ödenmiştir. Gerekli yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi yapılır.

780.FİNANSMAN GİDERLERİ HESABI	30	
102.BANKALAR HESABI		
102.01.T.İş.Ban.Tic. Mev. Hes.		30
900.BORÇLU NAZIM HESAPLAR	10.000	
900.01.Teminat Mektubundan Borçlular		
901.ALACAKLI NAZIM HESAPLAR		
901.01.Teminat Mektubundan		10.000
Alacaklılar		

²⁶ Kaymaz, Elitaş ve Kula, a.g.m., s.113.

²⁷ Cemalçılar Özgül, Yılmaz Benligiray ve Favzi Sürmeli, **Genel Muhasebe**, II.B., Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2003, s.59.

²⁸ Sedat Ünalın, Halim Ergen, S.Hüseyin Tokay, Zeki Yanık ve Levent M. Tarlan, **Envanter Bilanço**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, s.256.

Örnek : İşletmenin elinde bulunan hazine bonosunun altı aylık işlemiş faizi 80 YTL.dir. İşleme ilişkin gerekli yevmiye kayıtları aşağıda yapılmıştır.

181.GELİR TAHAKKUKLARI HESABI	80	
181.01.Faiz Gelirleri Tahakkuku		
642.FAİZ GELİRLERİ HESABI		80
642.01.Hazine Bonosu Faizi		
900.BORÇLU NAZIM HESAPLAR	80	
900.03. Vergiden Muaf Gelirler		
901.ALACAKLI NAZIM HESAPLAR		80
901.03. Vergiden Muaf Gelirler		
Alacaklı		

2.1.2.4.Yabancı Paralar Üzerinden yapılan İşlemlerin İki Ayrı Değer Üzerinden Muhasebeleştirilmesi

Banka muhasebesinin diğer bir ayırıcı özelliği de yabancı para işlemlerinin sayısının çok fazla olmasıdır. Yabancı para değer hareketleri YTL karşılığı üzerinden kaydedilir. Ancak bunların yabancı para tutarlarının da izlenmesi gerekir. Bu da sabit kur kavramını doğurmuş ve yabancı para işlemlerinin doğru muhasebeleştirilmesi için gerekli kolaylıklar Tekdüzen Hesap Plânı (THP) ile sağlanmaya çalışılmıştır.²⁹

İşlemleri varlık ve kaynaklardaki ilgili hesabına yabancı para üzerinden (sabit kur) kaydederken bunun YTL üzerinden tutarı (cari kur) bir yabancı para mevcudu hesabında (Döviz alım-satım hesabı veya Efektif alım-satım hesabı) izlenmektedir.³⁰

²⁹ Türkiye İş Bankası, **Banka Muhasebesi**, İstanbul, 2005, s.38.

³⁰ Sevilengül, a.g.e., s.10.

lke parası karşılığında devamlı değer değişimine konu olan yabancı paralarla ilgili alış ve satış işlemlerinin cari kur üzerinden değerlenerek kaydedilmesi, gercek döviz miktarını ve bu paralar üzerinden boru ve alacakların ne olduğunun belirlenmesine olanak sağlayacaktır. Bu yetersizliği önlemek iuın döviz işlemleri (kambiyo işlemleri) hem cari kur (lke parası) zerinden hem de sabit kur (döviz) zerinden muhasebeleştirilir.³¹

Döviz Alım Satım Hesabı (Türk Parası)

Bu hesap, bankalarca alınan veya satılan dövizlerin Türk parası karşılıklarının kaydedildiği boru ya da alacak bakiye veren (uift karakterli) bir hesaptır. Kambiyo hesaplarından sabit kurla hareket gören 295-Döviz Vaziyeti Hesabı ile karşılıklı ualışır. Bu hesaba, şubenin kambiyo pozisyonunu ilgilendiren her türlü döviz ve efektif alış ve satışlarının karşılığını oluşturan Türk paraları kaydedilir.

Döviz pozisyonunu ilgilendiren döviz ve efektif alış-satışları önce sabit kurdan 295- Döviz Vaziyeti Hesabı ile bunun karşılığı olacak Yabancı Para üzerinden ualışan ilgili bir hesaba sabit kurdan kaydedilir.

Bu döviz/efektif tutarının o günkü kurdan Türk Parası tutarı da mutlaka 294- Döviz Alım-Satım Hesabı ile bunun karşıt kaydı olan Türk Parası üzerinden ualışan bir hesaba kaydedilir.

Bankanın döviz/efektif alışından dolayı nakden veya hesaben ödediği Türk parası tutarlar iuın bu hesaba boru kaydı, döviz/efektif satışından dolayı, nakden veya hesaben tahsil olunan Türk Parası tutarlar iuın ise bu hesaba alacak kaydı yapılır.³²

³¹ Karacan, a.g.e., s.27.

³² Türkiye iş Bankası, **Döviz**, İstanbul, 2005, s.44.

Döviz Vaziyeti (Yabancı Para)

Döviz vaziyeti hesabı bankalarca alınan veya satılan dövizlerin yabancı para karşılıklarının sabit kur üzerinden kaydedildiği borç ya da alacak bakiye verebilen (çift karakterli) bir hesaptır. Bu hesap, döviz/efektif cinslerinin Türk Parası karşılıklarının izlendiği 294-Döviz Alım-Satım hesabı ile karşılıklı çalışır.

295-Döviz Vaziyeti ile 294-Döviz Alım-Satım hesabının karşılıklı nasıl çalıştığını ve 295 kodlu hesapta yer alan ve sabit kur ile çalışan tutarın Türk Parası karşılığının 294 kodlu hesapta nasıl izlendiğini bir örnekle açıklayalım;

Şubeye gelen bir müşteri 100 USD vererek karşılığında YTL istediğini söylemiştir. USD Efektif Alış kurunun 1.330 YTL olduğu varsayılırsa;

Müşteriye ödenecek 133 TL ($100 \text{ USD} \times 1.330 \text{ YTL} = 133 \text{ YTL}$) aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

011 Efektif Deposu – YP	100 USD	
295- Döviz Vaziyeti-YP		100 USD
294-Döviz Alım/Satım Hesabı-TP	133 YTL	
10-Kasa-TP		133 YTL

Dönem sonlarında yapılan evaluasyon işlemi sonucu birbirine eşit hale gelen 294-Döviz Alım-Satım Hesabı ile 295-Döviz Vaziyeti Hesabı karşılıklı olarak indirilir. Bu nedenle dönem sonlarında bu hesaplar banka bilançosunda yer almaz.

Evaluasyon sonucu oluşan pozitif farklar, 294-Döviz Alım-satım hesabına yapılan borç kaydı karşılığında, 77101-Efektif ve Döviz Alım-Satım ve evaluasyon zararları hesabının borç tarafına kaydedilir.³³

2.1.3. BANKALARDA TEK DÜZEN HESAP PLÂNI

Bankalarda Tekdüzen Hesap Plânı aşağıda, Tekdüzen Hesap Planının hazırlanma amacı, özellikleri, yapılması, banka tekdüzen hesap planı ve MGB. hesap planı başlıkları altında incelenmiştir.

2.1.3.1. Tekdüzen Hesap Plânının Hazırlanma Amacı

Tekdüzen hesap planı aşağıdaki amaçlara yönelik olarak hazırlanmaktadır.

-Türkiye’de faaliyet gösteren ve gösterecek olan tüm bankalar için muhasebe kayıtları ve mali raporlama açısından tekdüzen sağlamak,

-Bankalarca hazırlanacak olan, genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları’na uygun tek tip bilanço ve kâr / zarar tablosunun doğrudan Tekdüzen Hesap Plânının numaralama sistemine dayanarak kolayca üretilmesini sağlamak,

-Bankaların denetim ve gözetimi için,gerekli olan bilgilerin mümkün olduğu kadar doğrudan ve sağlıklı olarak Tekdüzen Hesap Planından alınmasını sağlamak,

-Tekdüzen Hesap Planının her banka tarafından kendi faaliyet özelliklerine göre kolayca kullanılabilmesini sağlamak,

³³ Türkiye İş Bankası, **Döviz**, İstanbul, 2005, s.45.

amacıyla bilgisayarlı ortama uygun, programlamaya, sınıflandırmaya ve analize kolayca cevap vermek için gruplandırılmış ve desimel olarak altı haneli ve üç seviyeden oluşturularak hazırlanmıştır.³⁴

2.1.3.2. Tekdüzen Hesap Plânının Özellikleri

Tekdüzen Hesap Planı Türkiye’de halen faaliyetlerini sürdüren tüm bankaların ihtiyacına mümkün olan en üst düzeyde cevap verecek şekilde hazırlanmıştır. Buna rağmen, bankaların fonksiyonları ve türleri açısından göstermekte oldukları büyük farklılıklardan dolayı bazı hesapların detayına girilmemiştir.

Tekdüzen hesap planının hazırlanmasında göz önünde tutulan en önemli özelliklerden biri de gözetim sistemi ve istatistiki amaçlarla bankalardan elde edilecek bilgilerin hepsinin Tekdüzen hesap Planına konmamasıdır. Bu yöntem Tekdüzen Hesap Planını pratik ve uygulanabilir hale getirmektedir. Bununla beraber, bankalardan elde edilecek bilgilerin sağlığı ve doğruluğu açısından, Tekdüzen Hesap Planından üretilmeyen bilgileri elde etmek için bankalara veri tabanı oluşturmaları hususu önerilmektedir. Bankalar, denetim ve gözetime yetkili kuruluşlara gönderecekleri raporlama paketinde, Tekdüzen Hesap Planından üretemeyecekleri bilgileri, veri tabanından kolayca üretebileceklerdir.³⁵

2.1.3.3. Tekdüzen Hesap Planının Yapısı

Tekdüzen hesap planı aşağıda sıralanan on gruptan oluşmaktadır.

- 0-DÖNEN DEĞERLER
- 1-KREDİLER
- 2-YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER
- 3-MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
- 4-ÖZKAYNAKLAR
- 5-FAİZ GELİRLERİ
- 6-FAİZ GİDERLERİ
- 7-FAİZ DIŞI GELİRLER
- 8-FAİZ DIŞI GİDERLER
- 9-NAZIM HESAPLAR

³⁴ Şendoğdu, a.g.e., s.15-16.

³⁵ Karacan, a.g.e., s.28.

Yukarıda yer alan grupları, bilanço ve gelir tablosunda aldıkları yere ve işleyiş mantığına göre aşağıdaki şema ile ifade edilebilir:

2.1.3.4.Banka Tekdüzen Hesap Plânı

AKTİF		PASİF
Bilanço Kalemleri	(0) Dönen Değerler	(3)Mevduat ve Diğer Yabancı
	(1) Krediler	Kaynaklar
	(2) Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler	(4) Özkaynaklar

KÂR / ZARAR TABLOSU

Gelir Tablosu Kalemleri	(6) Faiz Giderleri	(5) Faiz Gelirleri
	(8) faiz Dışı Giderler	(7) Faiz Dışı Gelirler
	(9) Nazım Hesaplar	(9) Nazım Hesaplar

Hesap kodlarının ilk rakamından Tekdüzen Hesap planına göre yer aldığı grup ve hesabın izlendiği mali tablo saptanabilmektedir. Yukarıdaki şema ile ifade edilmeye çalışıldığı gibi, 0-Dönen Değerler ile 4— Özkaynaklar arasında yer alan hesap grupları bilanço kalemlerini, 5-Faiz Gelirleri ile 8-Faiz Dışı Giderler arasında yer alan Özkaynaklar arasında yer alan hesap grupları bilanço kalemlerini oluşturur. Daha sonra gelen iki rakamla birlikte hesabın izlendiği defteri kebir numarası, bunları takip eden rakamlar ile de yardımcı ve alt hesaplar belirlenir. Bir hesap en az üç rakamdan oluşabilir.

Yukarıda bahsedilen numaralama sistemine bir örnek verilirse; altı rakamdan oluşan bir hesapta, rakamların temsil ettiği anlamlar aşağıdaki gibi gösterilebilir,³⁶

<u>A</u>	<u>B C</u>	<u>D E</u>	<u>F</u>
THP Grup Kodu	Defterikebir Hesap Kodu	Yardımcı Hesap Kodu	Yardımcı Hesabın Alt Hesap Kodu

Yukarıdaki şekilde ifade etmeye çalışılan numaralama sistemini geliştirebilmek için numaralar yerine harflerden yararlanılmıştır. Aşağıda yer verilen örneklerle, tekdüzen hesap planında yer alan bir hesap kodunu incelenirse;

0	2	2	0	0	1	
0						Dönen Değerler
0	2	2				Yurt içi Bankalar-Türk Parası
0	2	2	0	0		Vadesiz Hesap
0	2	2	0	0	1	Vadesiz-Özel Mevduat Bankaları

Bankalarda kullanılan temel mali tablolar, tıpkı işletme muhasebesinde olduğu gibi, bilanço ve gelir tablosudur. Banka ve işletme muhasebesinde kullanılan bilanço ve gelir tablosunun amacı ve işleyiş mantığı aynıdır.

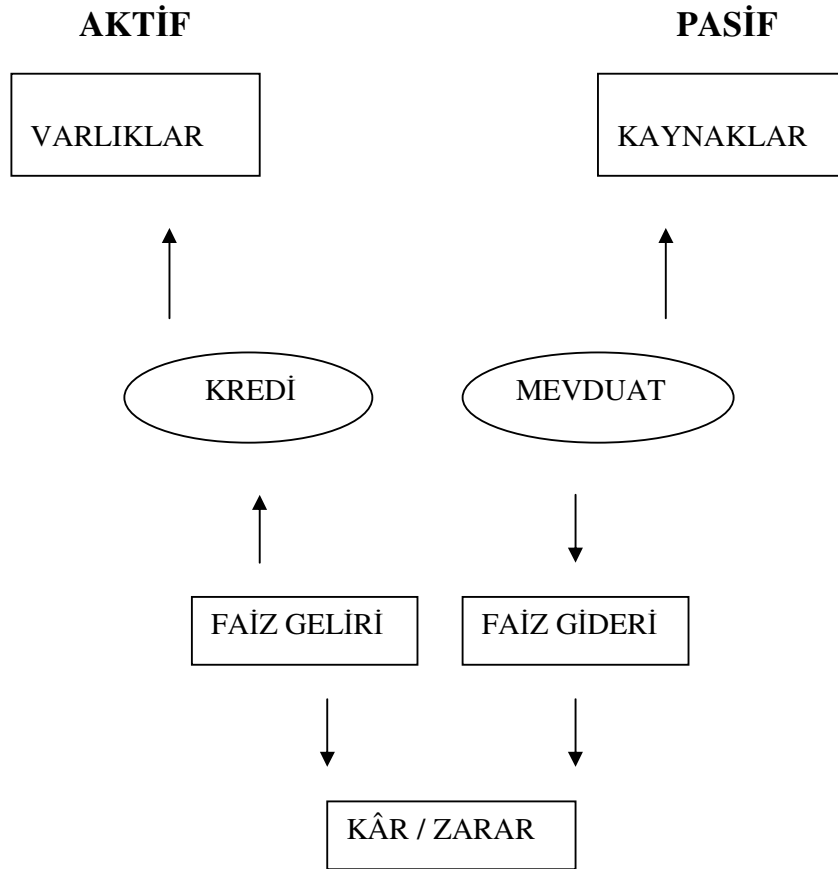
Fakat banka muhasebesinde kullanılan bilanço ve gelir tablosunda hesap isimleri ve hesap kodları işletme muhasebesinde kullanılan tablolardan çok farklıdır.

Bankaların en önemli faaliyetlerinin kaynak toplamak ve kredi vermek olduğu düşünülürse; istenildiği anda yada belirli bir vade de geri ödenmek üzere piyasadan (fon arz edenlerden) toplanan mevduat banka bilançosunda kaynaklar (pasif) arasında yer alırken, piyasaya (fon talep edenler) verilen krediler, varlıklar (aktif) arasında yer almaktadır.

³⁶ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.43-44.

Basit anlamda, verilen krediler için alınan faizler ile toplanan mevduat için verilen faizler gelir tablosunda yer alır ve aradaki fark ise kâr ya da zarar olarak gözüktür. Bu durum aşağıdaki şekilde özetlenebilir.³⁷

Verilen krediler için alınan faizler ile toplanan mevduat için verilen faizler gelir tablosunda yer alır, aradaki fark ise kâr yada zarar olarak gözüktür.

³⁷ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, İstanbul, 2005, s.39.

BANKA BİLANÇO ÖRNEĞİ

<u>Aktifler</u>	<u>Pasifler</u>
(0) DÖNEN DEĞERLER	(3) MEVDUAT VE DİĞER KAYNAKLAR
I. Nakit Değerler	I. Mevduat
Kasa	Tasarruf Mevduatı
Efektif Deposu	Mevduat Hesabı
Diğer	Resmi Kuruluşlar Mevduatı
II. Bankalar	Ticari Kuruluşlar Mevduatı
TCMB	Diğer Kuruluşlar Mevduatı
Yurtiçi Bankalar	Bankalar Mevduatı
Yurtdışı Bankalar	Döviz Tevdiat Hesabı
III. Diğer Mali Kuruluşlar	Altın Depo Hesapları
IV. Bankalararası Para Piyasası	II. Bankalararası Para Piyasası
V. Menkul Değerler Cüzd.(Net)	III. Alınan Krediler
Devlet İç Borç. Tahvilleri	TCMB. Kredileri
Diğer Borçlanma Senetleri	Alınan Diğer Krediler
Hisse Senetleri	Yurtiçi Banka Kur.
Diğer Menkul Değerler	Yurtdışı Banka Kur.
(1) KREDİLER	Sermaye Benz.Kred.
I-Krediler	IV-Fonlar
Kısa Vadeli Krediler	V-Çıkarılan Menkul Kıymetler
Orta ve Uzun Vadeli Kr.	Bonolar
II-Takipteki Alacaklar (Net)	Varlığa Dayalı Menkul Kıym.
Tasfiye Ol.Alacaklar (Net)	Tahviller
Teminatsız Alacaklar	VI-Faiz ve Gider Reeskontları
Teminatsız Alacaklar	Mevduatın
(Ayrılan Karşılık)	Alınan Kredilerin
İdari Takipteki Al.	Diğer
(Ayrılan Karşılık)	VII-Finansal Kiralama Borçları
Tahs.Şüph.Ücr.Kom.Ve Diğ.Ala.	Finansal Kiralama Borçları
Brüt Alacak Bakiyesi	(Ertelenmiş Fin.Kir. Giderleri)
(Ayrılan Karşılıklar)	VIII- Ödenecek Vergi, Resim ve Harçlar
(2) BAĞLI DEĞ. VE DİĞER AKTİFLER	IX-İthalat Transfer Emirleri
I-Faiz ve Gelir Tah. ve Rees.	X-Muhtelif Borçlar
Kredilerin	XI-Karşılıklar
Menkul Değerlerin	Kıdem Tazminatı Karşılığı
Diğer	Genel Kredi Karşılıkları
II-Finansal Kiralama Al. (Net)	Vergi Karşılığı
Finansal Kiralama Al.	Diğer Karşılıklar
(Kazanılmamış Gelirler)	XII-Diğer Pasifler
III-Mevduat Munzam Karş.	(4) ÖZKAYNAKLAR
VI-KYA Karş.Devlet Tah.Hesabı	I-Özkaynaklar
VII-Muhtelif Alacaklar	Ödenmiş Sermaye
VIII-İştirakler	Nominal Sermaye
Mali İştirakler	(Ödenmemiş Sermaye)
Mali Olmayan İştirakler	Yedek akçeler
IX-Bağlı Ortaklıklar	Muhtemel Zararları Karşılığı
Mali Ortaklıklar	Yeniden Değerleme Fonu
Mali Olmayan Ortaklıklar	İştirakler YDF
X-Bağlı Menkul Kıymetler	Sabit Kıym.YDF.(Zarar)
Hisse Senetleri	(Dönem Zararı)
Diğer Menkul Değerler	(Geçm.Yıl Zararı)
XI-Sabit Kıymetler	II-Kâr
Gayrimenkuller	Dönem Kârı
Defter Değeri	Geçmiş Yıl Kârları
(Birikmiş Amortismanlar)	
Menkuller	
Defter Değeri	
(Birikmiş Amortismanlar)	
Diğer Sabit Kıymetler	
Defter Değeri	
(Birikmiş Amortismanlar)	
XII-Diğer Aktifler	
AKTİFLER TOPLAMI	PASİFLER TOPLAMI
<u>Nazım Hesaplar</u>	<u>Nazım Hesaplar</u>

Bankanın gelir tablosunu oluşturan hesaplardan bazılarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Banka Gelir Tablosu Örneği

- I- (5) Faiz Gelirleri**
- Kredilerden Alınan Faizler
- TP Kredilerden Alınan Faizler
- Kısa Vadeli Kredilerden
- Orta ve Uzun Vadeli Kredilerden
- YP Kredilerden Alınan Faizler
- Kısa Vadeli Kredilerden
- Orta ve Uzun Vadeli Kredilerden
- Takipteki Kredilerden Alınan Faizler
- Kaynak Kullanımı Destekleme Fonundan Alınan Faizle
- Mevduat Munzam Karşılıklardan Alınan Faizler
- Bankalardan Alınan Faizler
- TCMB'dan alınan Faizler
- Yurtiçi Bankalardan Alınan Faizler
- Yurtdışı Kredilerinden Alınan Faizler
- Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler
- Menkul Değerler Cüzdanından Alınan Faizler
- Devlet İç Borçlanma Senetlerinden Alınan Faizler
- Diğer Menkul Değerlerden Alınan Faizler
- Diğer Faiz Gelirleri
- II- (6) Faiz Giderleri**
- Mevduata Verilen Faizler
- Tasarruf Mevd. Ver. Faizler
- Mevduat Sert. Verilen Faizler
- Resmi Kuruluşlar Mevd. Ver. Faizler
- Ticari Kuruluşlar Mevd. Ver. Faizler
- Diğer Kuruluşlar Mevd. Ver. Faizler
- Bankalar Mevd. Ver. Faizler
- Döviz Tevdiat Hes. Ver. Faizler
- Altın Depo Hes. Ver. Faizler
- Bankalararası Para Piyasası İşlem. Verilen Faizler
- Kullanılan Kredilere Verilen Faizler
- TCMB'na Verilen Faizler
- Yurtiçi Bankalara Verilen Faizler
- Yurtdışı Bankalara Verilen Faizler
- Diğer Kuruluşlara Verilen Faizler
- Çıkarılan Menkul Kıymetlere Verilen Faizler
- Diğer Faiz Giderleri
- III- Net Faiz Geliri (I-II)**
- IV- (7) Faiz Dışı Gelirler**
- Alınan Ücret ve Komisyonlar
- Nakdi Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar
- Gayrinakdi Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar
- Diğer Alınan Ücret ve Komisyonlar
- Sermaye Piyasası İşlem Kârları
- Kambiyo Kârları
- İştirakler ve Bağlı Ort. Alınan Kâr Payları
- Olağanüstü Gelirler
- Diğer Faiz Dışı Gelirler
- V- (8) Faiz Dışı Giderler**
- Verilen Ücret ve Komisyonlar
- Nakdi Kredilere Verilen Ücret ve Komisyonlar
- Gayrinakdi Kredilere Verilen Ücret ve Komisyonlar
- Diğer Verilen Ücret ve Komisyonlar
- Sermaye Piyasası İşlem Zararları
- Kambiyo Zararları
- Personel Giderleri
- Kıdem Tazminatı Provizyonu
- Amortisman Giderleri
- Vergi ve Harçlar
- Olağanüstü Giderler
- Takipteki Alacaklar Provizyonu
- Diğer Provizyonlar
- Diğer Faiz Dışı Gelirler
- VI- Net Faiz Dışı Gelirler (IV-V)**
- VII- Vergi Öncesi Kâr / Zarar (III-V)**
- VIII- (Vergi Provizyonu)**
- IX- Net Kar / Zarar**

Tekdüzen Hesap Planı (THP), Türkiye’de halen faaliyetlerini sürdüren tüm bankaların ihtiyacına, mümkün olan en üst düzeyde cevap verecek şekilde aşağıdaki amaçlarla hazırlanmıştır.³⁸

2.1.3.5. MGB- Tekdüzen Hesap Planı

AKTİF	BİLANÇO	PASİF
BİLANÇO KALEMLERİ	(1) DÖNEN VARLIKLAR (2) DURAN VARLIKLAR	(3) KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR (4) UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR (5) ÖZKAYNAKLAR

GELİR TABLOSU

GELİR TABLOSU İŞLEMLERİ	(6) MASRAFLAR VE HASILAT	(7) MALİYET HESAPLARI
	NAZIM HESAPLAR	NAZIM HESAPLAR

İşletme bilançosunun aktif kısmı; dönen ve duran varlıklar olmak üzere iki gruba ayrılır. İşletme bilançosunun pasif kısmı ise kısa vadeli, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar olmak üzere üç gruba ayrılır. Bu bilgiler doğrultusunda işletme bilançosu aşağıdaki gibi gösterilebilir;

³⁸ Türkiye İş Bankası, 11457 Sayılı Değişir sayfalı Tamim Tekdüzen Hesap Planı İtahnemesi, Kat Cetveli ve Dublör Hesaplar Listesi.

İŞLETME BİLANÇOSU ÖRNEĞİ

AKTİF	PASİF
<u>DÖNEN VARLIKLAR</u> Hazır Değerler Kasa Bankalar Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-) Menkul Kıymetler Hisse Senetleri Ticari Alacaklar Alıcılar Alacak Senetleri Alacak Senetleri Reeskontu (-) Şüpheli Ticari Alacaklar Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı(-) Stoklar Ticari Mallar DURAN VARLIKLAR Ticari Alacaklar Alıcılar Alacak Senetleri Alacak Senetleri Reeskontu(-) Şüpheli Ticari Alacaklar Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı(-) Mali Duran Varlıklar Maddi Duran Varlıklar Binalar Demirbaşlar Birikmiş Amortismanlar(-) Maddi Olmayan Duran Varlıklar Birikmiş Amortismanlar (-)	<u>YABANCI KAYNAKLAR</u> KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR Mali Borçlar Banka kredileri Ticari Borçlar Satıcılar Borç Senetleri Borç Senetleri Reeskontu (-) Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler Ödenecek Vergi ve Fonlar UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR Mali Borçlar Banka Kredileri Ticari Borçlar Satıcılar Borç Senetleri Borç Senetleri Reeskontu (-) ÖZKAYNAKLAR Ödenmemiş Sermaye Sermaye Ödenmemiş Sermaye (-) Sermaye Yedekleri Kâr Yedekleri Dönem Net Kârı (Zararı)
AKTİF TOPLAMI	PASİF TOPLAMI
NAZİM HESAPLAR	NAZİM HESAPLAR

Gelir Tablosu;

Kâr ve zarar hesabını temel alarak bir kurumun belirli bir hesap dönemindeki işletme kâr-zararı oluşumu ile kurum kâr zarar oluşumunu ve dağıtım şeklini sistemli bir düzen içinde gösteren çizelgedir.

Gelir tablosu, kâr ve zarar hesabının işletme yönetimi için daha anlamlı bir şekle sokulması ve bunun sonucu olarak masraf ile hasılatı kapsamlarıyla sınıflandırma, yeni bir biçime kavuşturma gereğinden doğmuştur.³⁹

Bir gelir tablosunun tam ve anlaşılır olması için;

- * İşletmenin adı ve ait olduğu dönem,
- * İşletmenin esas faaliyetlerini oluşturan gelir kaynakları ve maliyetleri ve giderleri,
- * Dönemin faaliyet kâr ve zararı,
- * Dönemin olağan kâr ve zararı,
- * Dönemin olağandışı gelir ve giderleri
- * Vergiden önceki dönem kârı (zararı)
- * Vergi karşılıkları ve
- * Dönem net kârı zararı

gibi bilgilerin bulunması gerekir.⁴⁰

³⁹ Vasfi Haftacı, **Yönetim Muhasebesi**, İzmit, 1997, s.33

⁴⁰ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.11.

01 / 01 /.....- 31 / 12 /TARİHLİ GELİR TABLOSU ÖRNEĞİ⁴¹**BRÜT SATIŞLAR**

Yurtiçi Satışlar / Yurtdışı Satışlar

SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)

NET SATIŞLAR

SATIŞLARIN MALİYETİ (-)

BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI

FAALİYET GİDERLERİ (-)

Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)

Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)

Genel Yönetim Giderleri (-)

FAALİYET KÂRI VE YA ZARARI

DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR

İştiraklerden Temettü Geliri

Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri

Faiz Gelirleri,

Komisyon Gelirleri

Menkul Kıymet Satış Kârları

Kambiyo Kârları

DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)

Komisyon Giderleri (-)

Karşılık Giderleri (-)

Menkul Kıymet Satış Zararları (-)

Kambiyo Zararları (-)

FİNANSMAN GİDERLERİ (-)

Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)

Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)

OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR

OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR

OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)

DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI

DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIKLARI (-)

DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI

⁴¹ Mehmet Yazıcı, Ahmet H.Durmuş, Fatma Pamukçu, MGB. Tekdüzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Plânı Uygulaması, M.Ü.İ.İ.B.F. Nihad Sayar Eğitim Vakfı yayın No. 510, İstanbul, s.16.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BANKA İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI

3.1.FON SAĞLAMA İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI

Günümüzde ticari bankalar, merkez bankalarının bankacılık fonksiyonları dışında kalan tüm bankacılık fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, temel fonksiyonları “Tasarruf fazlası bulunan ekonomik birimler” e fon akışı sağlamaktır.Diğer ifadeyle; ticaret bankaları, tüketim kutbunda oluşan kaynak fazlalığını, belirli koşullarda ve şekillerde üretim kutbuna doğru aktarma fonksiyonuna sahiptir.⁴²

Diğer ekonomik amaçlı işletmelerde benzer şekilde, banka işletmelerinde kullanılan fonlar başlıca iki kaynaktan sağlanmaktadır;

- * Özkaynaklar,
- * Yabancı kaynaklar.

Bankaların mali bünyelerinde yer alan özkaynakları, kendi kaynaklarından sağladıkları fonlar; yabancı sermayeleri ise, borçlanmak yoluyla üçüncü şahıslara ait kaynaklardan sağlanan fonları ifade etmektedir. Ticaret bankalarının kendi özkaynakları dışında, borçlanmak yoluyla fon sağlamaları ve bu amaçla girişmiş oldukları işlemlerin tümü “Argajman İşlemleri” adı altında gerçekleşmekte olup, borçlanmak yoluyla fon sağlamak başlıca üç şekilde uygulanmaktadır. Bunlar,

- * Tahvil çıkarılması yoluyla borçlanma,
- * Merkez Bankası’ndan borçlanma
- * Mevduat Kabulü suretiyle borçlanmalardır.⁴³

⁴² Altuğ, a.g.e., s.20.

⁴³ Altuğ, a.g.e., s.20.

3.1.1.TAHVİL ÇIKARILMASI YOLU İLE KAYNAK SAĞLANMASI

Genel müdürlük tarafından yapılan bir işlemdir. Bütün hukuki işlemler genel müdürlükçe, tamamlandıktan ve tahviller bastırıldıktan sonra, satılmak üzere şubelere gönderilir ve şubeler eliyle alıcılara sunulur.

Şirket ve kurumların satılmak üzere bankaya teslim ettikleri hisse senetleri ve tahviller nominal değerleri üzerinden nazım hesaplara kaydedilir. Hisse senetleri ve tahviller bir gün içinde satılmadığı için satılan hisse senetleri ve tahvillerin tutarları belirli dönemlerde şirket veya kurumun hesabına kaydedilecek; ve şirket veya kuruma ödenecektir. Eğer satış süresi sonunda satılmayan hisse senedi veya tahvil varsa bunlar şirket veya kuruma iade edilecektir.⁴⁴

Örnek : Öz Zemin A.Ş. 5.000 YTL nominal değerli 100.000 adet hisse senedi ihraç etmiştir. Bu hisse senetlerinin halka satışı konusu Türkiye İş Bankası İzmit Şubesi ile anlaşma yapılmıştır. Satış dönemi içinde tamamı satılan hisse senetlerinin bedeli tahsil edilmiş ve hisse senetleri alıcılara teslim edilmiştir. Satış işlemi nedeniyle banka %05 komisyon alacaktır.

Hisse senetlerini teslim alan İzmit Şubesi'nin kaydı;

/	
982-EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	5.000 YTL
982.00.Emanet Kıymetler	
984-EMANET VE REHİNLİ KIYMET	
VERENLER	5.000 YTL
Öz Zemin A.Ş.	
/	

⁴⁴ Karacan, a.g.e., s.98.

İzmit Şubesi hisse senetlerinin tamamını sattığında aşağıdaki kayıt yapılacaktır

010-KASA	5.000 YTL	
392-ALACAKLI GEÇİCİ HS.		5.000
392.99.Diğer Alacaklı Geçici Hs.		
984-EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER	5.000 YTL	
Öz Zemin A.Ş.		
982-EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER		5.000 YTL
982.00 Emanet Kıymetler		

3.1.2. TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASINDAN BORÇLANMA

Bankalar, T.C. Merkez Bankasından reeskont ve avans kredileri alabilmektedirler. Merkez Bankasının da bankalara sağladığı reeskont ve avans kredi faiz oranları genellikle cari faiz oranından düşüktür.

Bankaların Merkez Bankasına borçlanmaları iki şekilde olur;

- 1-İskonto ve iştirah senetlerinin reeskont ettirilmesi,
- 2-Senetlerin menkul kıymetlerin ve değerli madenlerin teminat verilerek avans alınması,

3.1.2.1.Reeskont Kredisi ve Muhasebe Kayıtları

Tekrar iskonto anlamına gelen reeskont; bankaların müşterilerinden iskonto, iştirak veya teminat olarak aldıkları senetlerin, T.C.Merkez bankasına iskonto ettirmeleri işlemidir.⁴⁵

Bu iskonto işlemiyle bankalar T.C.Merkez Bankasından kaynak sağlayabilirler. Bunun dışında bankaların, bazı değerleri (altın, döviz, tahvil vb.) teminat olarak vererek T.C.Merkez Bankasından avans almaları da mümkündür. T.C.Merkez Bankası bankaların ibraz ettiği senetleri reeskonta kabul edebilir ve bu senetlere karşı avans verebilir.⁴⁶

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde; dönen ve duran varlıklar grubunda yer alan borç senetlerini, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle gösterebilmek için reeskont işlemi yapılmalıdır denilerek alacak ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulacağı belirtilmiştir.

Vergi Usul Kanunu'nun 281 ve 285'nci maddelerine göre alacak ve borç senetlerini reeskonta tabi tutmak; banka ve sigorta işletmeleri için zorunlu, diğer işletmeler için ihtiyari tutulmuştur.⁴⁷

Reeskont işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin bir örnek aşağıda verilmiştir.

Örnek : Banka şubesi, müşteri Balkan A.Ş. ye açtığı kısa vadeli ticari krediler karşılığında aldığı nominal değerleri toplamı 10.000 YTL. olan senedi reeskont kredisi sağlamak amacıyla T.C.Merkez Bankasına ciro ederek vermiştir. T.C.Merkez Bankası, şubeye 9.000 YTL. reeskont kredisi sağlamıştır.

⁴⁵ Benligiray, Banar, a.g.e., s.82.

⁴⁶ T.C.Merkez Bankası Kanunu, s.45.

⁴⁷ Benligiray, Banar, a.g.e., s.83.

T.C. Merkez Bankasından ‘‘Senet Alındı Dekontu’’ bankaya ulaştığında şu kayıt yapılır;

940-CİRANTALARIMIZ-TP- Balkan A.ř.	10.000 YTL	
942-CİROLARIMIZ- TP- T.C.Merkez Bankası		10.000 YTL

T.C.Merkez Bankası reeskont kredisi tutarı olarak 9.000 YTL.yi banka şubesinin hesabına geğirildiği bildirildiğinde;

020-T.C.MERKEZ BANKASI –TP- 020.00 Vadesiz Serbest Hesap	9.000 YTL	
620- T.C. MERKEZ BANKASI KREDİLERİNE VERİLEN FAİZLER –TP-	1.000 YTL.	
340-T.C.MERKEZ BANKASI KREDİLERİ-TP- Ticari Krediler		10.000YTL

Burada 020- T.C. Merkez Bankası Hesabının, bankanın T.C.Merkez Bankasında oluşan alacaklarının izlendiği bir hesaptır.

T.C.Merkez Bankası, senet tutarını bir banka şubesinin hesabından alarak, senetleri bankaya iade ettiğinde şu kayıt yapılacaktır.

340-T.C.MERKEZ BANKASI –TP- Ticari Krediler	10.000 YTL
020-T.C.MERKEZ BANKASI -TP- 020.00 Vadesiz Serbest Hesap	10.000 YTL
942-CİROLARIMIZ -TP- T.C.Merkez Bankası	10.000 YTL
940-CİRANTALARIMIZ-TP Balkan A.Ş.	10.000YTL

3.1.2.2. Avans Kredisi ve Muhasebe Kayıtları

Bankaların merkez bankası kaynaklarından yararlanma yollarından biri de sahip oldukları değerli maden, hazine bonusu, devlet tahvili, hisse senedi, tahvil vb. değerlerin teminat olarak verilmesi karşılığında avans almalarıdır.

Örnek : Bankamız, T.C.Merkez Bankasından 800 YTL. avans almak üzere 900 YTL.lik Devlet İçi Borçlanma Tahvilini teminat olarak veriyor. T.C.Merkez Bankası, kredi tutarının hesaba geçirildiği bildiren dekontu gönderiyor.

T.C.Merkez Bankası, vade sonunda kredi tutarı ile birlikte 65 YTL faizi hesaptan alarak tahvilleri iade ediyor.

Tahvillerin teminat olarak verilmesi.

/			
030-MENKUL DEĞERLER CÜZDANI		900 YTL	
030.03-Mali Olmayan Kuruluşlar			
Bono ve Tahvilleri-Nezdimizde Olmayan			
030.030- Devlet iç Borçlanma Tahvilleri			
030-MENKUL DEĞER CÜZDANI			900 YTL.
030.02-Mali Olmayan Kuruluşlar			
Bono ve Tahvilleri-Nezdimizde			
030.020-Devlet İç Borçlanma Tahvilleri			
/			

Avansın Alınması

/			
020-T.C.MERKEZ BANKASI		800 YTL	
020.00-Vadesiz Serbest Hesap			
340- T.C.MERKEZ BANKASI KREDİ			800 YTL.
Tahvili Karşılığı Avans			
/			

Kredinin Faizinin Ödenerek Tahvillerinin Geri Alınması

/			
340- T.C.MERKEZ BANKASI KREDİLERİ		800 YTL	
Tahvili Karşılığı Avans			
620-T.C.MERKEZ BANKASI KREDİLERİNE			
VERİLEN FAİZLER		65 YTL.	
Alınan Avanslara Verilen Faizler			
020- T.C.MERKEZ BANKASI			865 YTL.
020.00-Vadesiz Serbest Hesap			
/			

030- MENKUL DEĞERLER CÜZDANI	900 YTL	
030.02-Mali Olmayan Kuruluşlar Bono ve Tahvilleri-Nezdimizde		
030.020-Devlet İç Borçlanma Tahvili 030.MENKUL DEĞERLER CÜZDANI		900 YTL.
030.03-Mali Olmayan Kuruluşlar Bono ve Nezdimizde Olmayan 030.030.Devlet İç Borçlanma Tahvilleri		

3.1.3. MEVDUAT KABULÜYLE BORÇLANMA

Bankalar Kanunu'nun 1011. Maddesinde “yazılı yada sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında istendiğinde ya da belli bir vadede iade edilmek üzere para kabulü mevduat kabulü sayılır” denilmek suretiyle benzer bir tanımlama, mevduat kabul edenler bakımından yapılmıştır.⁴⁸

Gerçek veya tüzel kişilerin istedikleri anda veya belirli bir süre sonunda, yada belli bir ihbar süresine uyarak, faizi ile birlikte geri almak üzere bankaya yatırdıkları, Türk Parası veya yabancı paralara Mevduat denir.⁴⁹

3.1.3.1.Tasarruf Mevduatıyla İlgili İşlemler ve Muhasebe Kayıtları

Gerçek kişilerin tasarruf amacına yönelik olarak bankalarda açtırdıkları vadesiz veya vadeli tasarruf mevduatı için yapılan işlemler büyük ölçüde benzerdir. Tasarruf mevduatına ilişkin işlemler aşağıda belirtildiği gibidir;

⁴⁸ Altuğ, a.g.e., s.22.

⁴⁹ Benligiray, Banar, a.g.e., s.60.

- aa-Hesap açılması ve hesaba para yatırılması,
- ab-Hesaptan para ödenmesi,
- ac-Başka bir şube tarafından bu hesaba para yatırılması,
- ad-Başka bir şube tarafından bu hesaptan para ödenmesi,
- ae-Hesaba faiz tahakkuk ettirilmesi,
- af-Tahakkuk eden faizden vergi kesilmesi,
- ag-Hesabın kapatılması.⁵⁰

aa. Hesap Açılması ve Hesaba Para Yatırılması;

Hesap açtırıldığında müşteriden alınan para için kullanılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi gerçekleştirilir.

Örnek : İş Bankası , KOU İzmit Şubesine gelen müşteri Ali AYDIN bey 500 YTL yatırmak suretiyle vadesiz tasarruf mevduatı açtırmak istemiştir. İşlemlerin tamamlanmasından sonra para tahsil edilerek, hesap açılmıştır.

010 Kasa Hesabı	/	300- Tasarruf Mevduatı Vadesiz	500 YTL	500YTL
010 Kasa Hesabı	/	300- Tasarruf Mevduatı Vadesiz	500 YTL	500YTL

ab.Hesaptan Para Ödenmesi;

Şubemize gelerek hesap açtıran Ali AYDIN bey 250 TL çekmek istediğini belirtmiştir. Bu durumda kayıt yukarıdaki örneğin tam tersine olmaktadır.

300- Tasarruf Mevduatı Vadesiz	/	Vadesiz 010 Kasa Hesabı	250 YTL	250 YTL
300- Tasarruf Mevduatı Vadesiz	/	Vadesiz 010 Kasa Hesabı	250 YTL	250 YTL

⁵⁰ Benligiray, Banar, a.g.e., s.74.

ac. Başka Bir Şube Tarafından Bu Hesaba Para Yatırılması

Bir müşteri, bankanın herhangi bir şubesine müracaat ederek başka bir şubedeki hesabına para yatırmak isteyebilir. Şubeler arasında devamlı bir fon alışverişi ve sürekli bir ilişki vardır. Bu değer hareketleri sonucunda bir şubenin diğer şubelerden olan alacakları, kullandığı fonları, diğer şubelere olan borçları da kullandığı fonları oluşturur. Bu ilişkinin muhasebe hesaplarına yansıtılmasında şubeler cari hesabı kullanılmaktadır.⁵¹

(290) Şubeler Cari Hesabı ve İşleyişi (TP)

Şubelerin birbiriyle ya da Genel Müdürlük birimleriyle yaptıkları işlemler bu hesaba kaydedilir. Şubeler Cari Hesabı (ŞCH) işleyiş mantığı açısından farklı bir özelliğe sahiptir. Çift karakterli olduğu için borç ya da alacak bakiye vermesine göre, şubenin bilançosu sayılabilecek vaziyet içinde aktifte ya da pasifte bulunabilir. Ancak bu hesap banka bilançosunda yer almaz.

Diğer bir şube veya Genel Müdürlük adına tahsilat yapıldığında aşağıdaki kayıt gerçekleşir.

	/	
010 Kasa- TP Veya İlgili Hesap		290-Şubeler Cari Hesabı-TP

Diğer bir şube veya Genel Müdürlük adına ödeme yapıldığında ise aşağıdaki kayıt gerçekleştirilir:

	/	
290-Şubeler Cari Hesabı-TP		010-Kasa-TP veya İlgili Hesap

⁵¹ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.38.

290-Şubeler Cari Hesabı şubeler faizi açısından da önem taşır. ŞCH'ye yürütülecek faiz oranları; Fon Yönetimi Müdürlüğü ile işbirliği yapılmak suretiyle Muhasebe Müdürlüğü tarafından günlük olarak belirlenir. ŞCH faizleri günlük olarak 290-Şubeler Cari Hesabı yoluyla muhasebeleştirilir.

Mevduat ağırlıklı çalışan şubelerde ŞCH aktif karakterli bir hesap gibi çalışarak borç bakiye verir ve bu şubeler, şubeler faizi alırlar.

Bu işlem sırasında şubeler adına aşağıdaki kayıt gerçekleştirilir.

_____ / _____	
290-Şubeler Cari Hesabı-TP	
Genel Müdürlük	592-Şubelerden Alınan Faizler-TP
_____ / _____	

Plasman ağırlıklı çalışan şubelerde ise ŞCH, genellikle pasif karakter göstererek alacak bakiye verir. Bu şubeler ŞCH'de oluşan alacak kadar adet üzerinden günlük olarak şubeler faizi öderler.

Şubeler faizi veren şubeler için de gerekli muhasebe kayıtları aşağıdaki şekilde sistem tarafından otomatik olarak gerçekleştirilir:

_____ / _____	
650-Şubelere Verilen Faizler-TP	
	290-Şubeler Cari Hesabı-TP
	Genel Müdürlük
_____ / _____	

Şubeler faizi, şubelerin gelir kalemleri içinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, bu gelir Bankanın iç işlemlerini ilgilendiren fiktif bir gelir kalemi olduğu, yani bankanın genel olarak kârını etkilemediği unutulmamalıdır.

Bu hesabın işleyiş şeklini bir örnekle görelim:

İzmir Şubesi'ne gelen bir müşteri Yozgat Şubesi'ndeki hesabına 100 YTL. yatırmak istediğinde İzmir Şubesi, Yozgat Şubesi adına tahsilat yapar. İki şubede

sadece bu işlemin gerçekleştiği varsayılırsa; iki şubenin ŞCH'leri aşağıdaki gibi çalışır:

İZMİR ŞUBESİ KAYITLARI

010 KASA	/	290-ŞCH	100		100

YOZGAT ŞUBESİ KAYITLARI

290 ŞCH	/	MÜŞTERİ HESABI	100		100

İZMİR ŞUBESİ KAYITLARI

290-ŞUBELER CARİ HESABI

		100

290- Şubeler Cari Hesabı alacak bakiye verdiği için şubeler faizi öder.

YOZGAT ŞUBESİ

290-ŞUBELER CARİ HESABI

100	

290-Şubeler Cari Hesabı borç verdiği için şubeler faizi alır.

İZMİR ŞUBESİ

650-Şubelere Verilen Faizler	/	290-Şubeler Cari Hesabı

YOZGAT ŞUBESİ

_____ / _____
290-Şubeler Cari Hesabı
592- Şubelerden Alınan Faizler
_____ / _____

İzmir Şubesi, Yozgat Şubesi'ne ait parayı kullandığı için, Yozgat Şubesi, İzmir Şubesi'ne fon sağlamıştır denilebilir. Bundan dolayı ve ŞCH'nin alacak tarafta çalışması sebebiyle İzmir Şubesi, Yozgat Şubesi'ne şubeler faizi öder.

291-Şubeler Cari Hesabı- YP

Bu hesap şubelerin Genel Müdürlükle veya birbirleriyle yabancı para cinsinden yaptıkları işlemlerin kaydına özgü, sabit kurla hareket gören çift karakterli bir kambiyo hesabıdır.

TP üzerinden çalışan Şubeler Cari Hesabı gibi, YP üzerinden çalışan bu hesap da, borç ya da alacak bakiye vermesine göre ilgili şubenin, şubeler faizi almasını ya da vermesini belirler. Şubelerin hak ettiği faizler, döviz cinslerine göre günlük olarak belirlenecek faiz oranları üzerinden otomatik olarak hesaplanır. YP Şubeler Cari Hesap faizleri, yıl içinde günlük olarak reeskont hesapları, yıl sonunda ise 290- Şubeler Cari Hesabı aracılığı ile şube gelir veya gider hesaplarına aktarılır.⁵²

Örnek : X Şubesine gelen Y şubesi müşterisi, Y şubesinde bulunan EUR vadesiz tasarruf mevduatından efektif 15.000 EUR çekmek istemektedir. Bu durumda, X ve Y şubesinde yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibi olmaktadır;

X ŞUBESİ KAYITLARI

_____ / _____	
291 ŞCH EUR	15.000 EUR
Y ŞUBESİ	
011. EFEKTİF DEPOSU	15.000 EUR
_____ / _____	

⁵² Türkiye İş Bankası, **Banka Muhasebesi**, İstanbul, 2005, s.74.

Y ŞUBESİ KAYITLARI

301 DÖVİZ TEVDİAT HS.	/	15.000 EUR	15.000 EUR
291. ŞCH YTL	/		
X ŞUBESİ	/		

Böylelikle, başka şubelere kaynak yaratan şubeler ŞCH. Üzerinden faiz geliri elde ederken kaynak kullanan şubeler ise faiz öderler. 290 ŞCH . YTL hesabından faiz alan şubeler bu gelirlerini 592 Şubelerden alınan Faizler YTL. hesabında muhasebeleştirirken faiz veren şubeler bu giderlerini 650 Şubelere Verilen Faizler TP hesaplarında muhasebeleştirirler. 291 ŞCH. YP. Hesabından faiz alan şubeler bu olarak 593 Şubelerden Alınan Faizler YP hesabında işlem günü cari kurundan YTL.ye çevrilmiş olarak 651 Şubelere Verilen Faizler YP hesabında muhasebeleştirirler.⁵³

ad.Başka Bir Şubedeki Hesaptan Para Çekilmesi

Hesap sahibi bankasının herhangi bir şubesine müracaat ederek başka şubedeki hesabından para çekmek isteyebilir. Bu durumda başvuru şubece, hesabın bulunduğu şubeden hesap sahibinin yeterli bakiyesi olup olmadığı sorulur. Bu işleme, “provizyon isteme” denir. Bu işlemlerde de yine Şubeler cari Hesabı kullanılarak muhasebe kayıtları oluşturulur.

ae.Hesaba Faiz Verilmesi;

Faiz oranları konusunda Bakanlar Kurulu, T.C. Merkez Bankasını yetkili kılmıştır. T.C.Merkez Bankası da bankaları faiz belirleme konusunda serbest bırakmıştır. Bankalarda verecekleri faizi serbestçe tayin edebilmekte, hatta belirli büyüklükteki mevduata genel olarak uyguladıkları oranın üzerinde faiz verebilmektedirler.⁵⁴

⁵³ Şendoğdu, a.g.e., s.54.

⁵⁴ Sevilengül, a.g.e., s.24.

Tüm mevduatlarda, paranın yatırıldığı ve çekildiği güne faiz verilmez. Faizin başlangıç tarihi valör tarihidir. Valör, paranın bankaya yatırılışını takip eden ilk iş günüdür. Örneğin, Cuma günü yatırılan paranın valörü, pazartesi günüdür. Faizle ilgili diğer bir kavram da vadedir. Vade; valör ile hesabın kapatılma günü arasındaki süredir.

Hesaba faiz tahakkuk ettirildiğinde aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

Örnek : Hesap sahibi Ali AYDIN bey, vadesiz tasarruf mevduat hesabının kapatılmasını istemiştir. Hesaba 100 YTL faiz tahakkuk ettirilmiş, faiz üzerinden 16 YTL. gelir vergisi 1,6 YTL. fon kesilmiş ve ana para 800 YTL.ile birlikte 882,4 YTL Ali AYDIN beye ödenmiştir.

FAİZ TAHAKKUKU

600- Mevduata Verilen Faizler	/	300 Tasarruf Mevduatı Vadesiz (Ali AYDIN)	100 TL	100 TL

GELİR VERGİSİ FON VE KESİNTİLER

300- Tasarruf Mevduatı Vadesiz (Ali AYDIN)	/	380 Öd.Vergi, Resim, Harç ve Primler	17,6 TL	16 TL
	/	390 Muhtelif Borçlar		1,6 TL.

KALAN NET TUTARIN ÖDENMESİ

300- Tasarruf Mevduatı Vadesiz (Ali AYDIN)	/	010 Kasa	882,4 TL	882,4 TL

380- Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler Hesabı;

Bankanın kendi tüzel kişiliği, personeli ve ilişkide bulunduğu üçüncü kişilere ait işlemler nedeniyle vergi sorumlusu veya vergi mükellefi olması halinde ödeyeceği vergi, resim, harç ve primlerin kaydedildiği bir hesaptır.⁵⁵

-Vergi müşteriden nakden veya hesaben tahsil edilirse;

_____	/	_____
010-Kasa veya		
Mevduat veya Kredi Hesabı		380-Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve
		Primler-
_____	/	_____

-Verginin banka giderlerinden karşılanması halinde ilgili gider hesabına borç kaydı yapılır;

_____	/	_____
830-Vergi, Resim, Harçlar ve		
Fonlar		380-Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve
		Primler
_____	/	_____

-Verginin ilgili vergi dairesine ödenmesi sırasında 380 kodlu hesapta bekleyen tutarın çıkışı yapılır;

_____	/	_____
380- Ödenecek Vergi, Resim, Harç		
ve Primler		010-Kasa veya İlgili Vergi Dairesi
		Hesabı
_____	/	_____

⁵⁵ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.81.

390-Muhtelif Borçlar Hesabı;

Bu hesap, bankalarda alacaklı ya da borçlu cari hesabı bulunmayan müşteri veya üçüncü şahısların, bankalarda olan alacaklarının ve bankalarda açılan kredilerin nakdi teminatı olarak alınan paraların, türev finansal araçlar için alınan teminatlar ve primler ile diğer borçların izlediği bir hesaptır.⁵⁶

Dönem İçi Faiz Tahakkukları;

Dönem içi mali tabloların düzenlenebilmesi için mevduatın vadeli olup olmadığına bakılmaksızın ay sonları itibariyle tüm mevduat için işlemiş faiz miktarı hesaplanır, ve 360-FAİZ VE GİDER REESKONTLARI Mevduat Faiz Reeskontları hesabı, karşılığında, faiz giderlerine yansıtılarak “dönemsellik” kavramının gereği yerine getirilir.⁵⁷

360- Faiz Ve Gider Reeskontları Hesabı;

Dönem sonları itibariyle; Türk Parası mevduat, Türk Parası alınan krediler, Çıkarılan Türk Parası tahviller ve diğer faiz ve gider doğurucu Türk Parası pasif hesaplar, bilanço dışı hesaplarda kayıtlı diğer yükümlülükler üzerinden, cari hesap dönemine ait olan faiz ve giderler, reeskonta tabi tutularak bu hesaba alacak kaydedilir. Karşılığında ise ilgili gider hesaplarına borç kaydı gerçekleştirilir.⁵⁸

3.1.3.2.Tasarruf Mevduatı Dışındaki Mevduatlarla İlgili İşlemler

Bankalarda tasarruf mevduatı dışında kalan mevduatlara ilişkin işlemler “Alacaklı Cari Hesaplar” servisinde işlem görür. Bu serviste işlem gören mevduat türleri şöyle sınıflandırılabilir.⁵⁹

⁵⁶ T.İş Bankası, **Muhasebe**, 2003, s.86.

⁵⁷ Sevilengül, a.g.e., s.26.

⁵⁸ Türkiye İş Bankası, **Banka Muhasebesi**, s.80.

⁵⁹ Benligiray, Banar, a.g.e., s.73.

- 304 -Diğer Vadesiz Mevduat,
 -Resmi Kurumlar Mevduatı,
 -Gerçek Kişilerin Ticari İşletmeler Mevduatı,
 -Her Çeşit Ortaklıklar Mevduatı,
 -Diğer Kuruluşların Mevduatı.
- 308-Bankalar Vadesiz Mevduatı
 -T.C.Merkez Bankası Mevduatı,
 -Kamu Bankaları Mevduatı,
 -Özel Bankalar Mevduatı,
 -Diğer Finansman Kurumları Mevduatı

Alacaklı cari hesaplar servisinde yapılan işlemlerden bazıları şunlardır.

- aa-Hesap açılması,
 ab-Hesaba para kabul edilmesi,
 ac-Hesaptan para ödenmesi,
 ad-Hesaptan hesaba virman,
 ae-Hesaba faiz tahakkuku,
 af-Hesabın kapatılması.

aa.Hesap Açılması ve Hesaba Para Yatırılması

Örnek: Bir bankanın İzmit Şubesine başvuran Öz Zemin Ltd. Şirketinin yetkilisi vadesiz, ticari mevduat hesabı açtırmış ve hesaba 1.000 YTL yatırmıştır.

010 KASA HESABI	/	1.000	
304.RESMİ, TİCARİ DİĞER			
KURULUŞLAR MEVDUATI			1.000
304.210.Her çeşit Ortaklıklar			
Öz Zemin Ltd.Şti.			
	/		

ab.Hesaba Çek Kabul Edilmesi

Bu tür hesaplarda hesap sahibi, lehdarı olduğu bir çeki bankaya vererek hesabına geçirilmesini isteyebilir.

Örnek : Türkiye İş Bankası İzmit Şubesinde ticari mevduatı bulunan Emir Üstün Bey, Akbank üzerine keşide edilmiş olan 100.000 YTL. lik çeki Türkiye İş Bankası İzmit Şubesine ciro etmiştir. Çek tutarı ertesi gün Türkiye İş Bankası İzmit Şubesinden tahsil etmiştir.

Türkiye İş Bankası çeki aldığı zaman yapacağı kayıt,

982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	100.000		
982.00 Emanet Kıymetler			
982.02 Tahsile Alınan Çekler			
984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER (Emir Üstün)		100.000	

Çek tahsil edildiğinde Türkiye İş Bankasının kaydı;

984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER	100.000		
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER		100.000	
982.00 Emanet Kıymetler			
982.02 Tahsile Alınan Çekler			

010 KASA	100.000	
304.RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI		100.000
304.20. Gerçek Kişilerin Ticari İşletmeleri /Emir Üstün)		

ac.Hesaptan Para Ödeme

Örnek : Vadesiz ticari mevduat sahibi Öz Zemin Ltd. Şirketinin keşide ettiği 75.000 YTL.lik çek aynı şube tarafından ödenmiştir.

304.RESMİ TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI	75.000	
30421 Her Çeşit Ortaklıklar Öz Zemin Ltd.Şti.		
010 KASA		75.000

ad. Hesaptan Hesaba Nakil (Virman)

Alacaklı cari hesap sahipleri bir talimat mektubu yazarak, hesaplarından belirli bir paranın aynı şubedeki başka birinin hesabına geçmesini isteyebilirler.

ae. Hesaba Faiz Tahakkuk Ettirilmesi ve Hesabın Kapatılması

Alacaklı cari hesaplara genellikle yıl sonlarında faiz tahakkuk ettirilir. Eğer yıl içinde hesabın kapatılması isteniyorsa, tahakkuk ettirilen faiz, gelir vergisi ve fon payı kesintileri düşüldükten sonra ana paraya eklenerek müşteriye ödenir. Hesabın

kapatılmaması durumunda ise faiz tahakkuk ettirilerek müşterinin hesabına alacak kaydedilecektir.⁶⁰

Örnek : X Bankası dönem sonunda vadesiz ticari mevduat hesaplarına tahakkuk eden faizleri hesaplamıştır. Bunlar aşağıdaki gibidir;

Öz Zemin Ltd. Şti.	150.000		
Ülkem Yapı Koop.	25.000		
Üstün Hafriyat	75.000		
610.TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER		250.000	
610.21.Ticari Kuruluşlar Mevduatı			
610.210.Vadesiz			
304.RESMİ TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI			250.000
304.21.Her Çeşit Ortaklıklar (150.000)			
(Öz Zemin Ltd.Şti.)			
304.22.Kooperatifler (25.000)			
(Ülkem yapı Koop.)			
304.27.Üstün Hafriyat (75.000)			

⁶⁰ Benligiray, Banar, a.g.e., s.80.

Örnek : Bankada vadesiz ticari mevduat hesabı bulunan AY A.Ş. hesabını kapatmak istemiştir. Hesap sahibine işlemiş olan 50.000 YTL ile ana parası olan 500.000 YTL ödenmiştir.

610 TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER	50.000	
610.21.Ticari Kuruluşlar Mevduatı		
610.22.Vadesiz		
304.RESMİ, TİCARİ VE DİĞER		50.000
KURULUŞLAR MEVDUATI		
304.21. Her Çeşit Ort.(Ay.A.Ş.)		
304.RESMİ, TİCARİ VE DİĞER	550.000	
KURULUŞLAR MEVDUATI		
304.21. Her Çeşit Ort.(Ay.A.Ş.)		
010.KASA		550.000

3.1.4.REPO

Repo, uluslararası bir bankacılık terimi olan “repurchase agreement” in kısaltılmışıdır. Repo, menkul kıymetin belli bir tarihte belli bir fiyattan geri almak amacıyla satımını içeren bir işlemdir. Esas itibariyle, repoya konu menkul kıymet teminat vasfı taşımakta olup, kısa vadeli bir borç verme söz konusudur.⁶¹

Repo ile menkul kıymetleri satan kuruluş borçlanmış olmakta, sattığı kıymetleri anlaşma ile belirlenen tarihte geri aldığıında ise borcunu faiziyle birlikte ödemektedir. Faiz oranı ve vade, taraflar arasında yapılan anlaşma ile serbestçe belirlenmekte, belirlenen faiz oranı ise alınıp-satılan kıymetin getiri oranından bağımsız olmaktadır. Anlaşma ile taraflar arasında değişime konu olan kıymetlerin başlıca fonksiyonu, borç veren açısından güvence oluşturmasıdır. Bu nedenle, satılan

⁶¹ Davis Steven, **Mükemmel Bankacılık**, Çev.A.Önel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1994.

menkul kıymetlerin piyasa değeri, verilen borç tutarı ile vade sonuna kadar işleyen faizin toplamını karşılayacak düzeyde olmalıdır.⁶²

3.2. KREDİ VERME İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI

Bankalar, fona gereksinme duyanlarla fonlarını değerlendirmek isteyenleri buluşturan mali sistemin esas öğelerinden biridir. Bu niteliklerin doğal sonucu olarak bankaların temel işlevlerinden biri kaynak sağlanması, diğeri de sağlanan kaynakların yatırılmasıdır(plasman) . İkinci işlev olarak, kredi verme şeklinde ortaya çıkar.⁶³

Bankalar, gerek kendi kaynaklarından gerekse yabancı kaynaklardan sağladıkları fonları “plasman işlemleri” yardımıyla kullanmaktadır. Belirli bir maliyetle (ödenen faiz, komisyon ve diğeri giderler) sağladıkları fonları, belirli bir gelir karşılığında kullanma yoluna gitmeleri, bankaların fon kullanma fonksiyonunu oluşturur.⁶⁴

Kredi, Latince de inanma anlamına gelen Credere kökünden kaynaklanmaktadır. Herhangi bir kimseye adına para vermek ya da parasını sonra almak kaydıyla ona mal vermeyi kabul etmek ya da alınacak bir malı yapılacak bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek, garanti etmek şeklinde uygulama ise kredi açmak olarak tanımlanabilir.

Bankacılık açısından kredi, bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda gerçek ya da tüzel kişilere yasaların, iç kurallarını ve kendi kaynaklarını da göz önünde tutarak temin karşılığında ya da teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet vermek şeklinde tanıdığı olanak ya da sınır olarak tanımlanabilir.⁶⁵

Bankaların verdikleri kredileri çeşitli bakımlardan sınıflandırmak mümkündür.

⁶² Altuğ, a.g.e., s.327.

⁶³ Sevilengül, a.g.e., s.101.

⁶⁴ Altuğ, a.g.e., s.23.

⁶⁵ İlker Parasız, Tuğrul Dirimtekin, **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 754, 1995, s.65.

Nitelikli bakımdan krediler nakdi krediler ve nakdi olmayan krediler olarak iki ana gruba ayrılırlar.

3.2.1.NAKDİ KREDİLER

Bankaların müşterilerine belirli veya belirli olmayan bir süre için borç para vermeleridir. Nakdi kredilerin başlıcaları şunlardır.

- * İskonto ve İştira Kredisi,
- * Borçlu Cari Hesap Kredisi,
- * Avans Kredisi.

3.2.1.1.İskonto Kredileri ve Muhasebeleştirilmesi

Belli şartlar taşıyan ticaret belgelerinin (senetler, çekler vb.) iskonto ve iştirası, bankaların en önemli kredi işlemleridir.⁶⁶

İskonto; borçlusu şubenin bulunduğu bölgede ikamet eden ticari bir senedin bedelinden faiz ve masraf düşüldükten sonra bakiyesinin, senedin vadesinden belli bir süre önce hamiline ödenmesine imkan veren kısa nakdi bir kredidir.

İştira ise borçluları, şubenin bulunduğu bölgenin dışında ikamet eden senetlerin iskonto edilmesidir. Yani senet tahsil için diğer bir şubemize gönderilecek ise iştirası kredisi söz konusu olmaktadır.

İskonto ve iştirası, işlemlerine cari faiz oranı uygulanmaktadır. Senet tutarı üzerinden komisyon alınır. Senetler vadesinde ödenmezse protesto ettirilir.

Bankaların şubeleri tarafından, alacaklısının talebi üzerine senet tutarları vadelerinden önce ödenebilir. Bu işleme senet iskontosu denilmektedir. Bu amaçla kullanılan hesap, iskontoya kabul edilen senetlerin kaydına aittir ve bu hesabın bakiyesi, vadesi gelmemiş ve tahsil edilmemiş durumdaki iskonto olmuş senetlerin

⁶⁶ Altuğ, a.g.e., s.25.

tutarını gösterir. İskonto ve iştirah işlemlerinde senet tutarının nakden veya hesaben ödendiği gün, faizin hesaplanacağı valörüdür. Faiz, iskonto ve iştirah işlemlerinden peşin tahsil edilmektedir. Bununla birlikte faize hak kazanabilmek işlemin yapıldığı gün üzerinden bir tam gün geçmesi gerekir. Senet vadesi son gün olarak senet vadesine dahil edilmelidir.

Vadeyi izleyen ve protesto süresi olarak adlandırılan iki iş gününe ait faizin peşin tahsil edilmesi sözkonusu değildir. Eğer senet protesto süresi sonunda yani vadeden sonra ikinci işgünü ödendiğinde, bu iki günlük faiz üzerinden kesinti yapılır. Bu iki günlük faiz müşteri ilişkileri açısından sorunlar doğurmaktadır.

Senet iskonto edildiği zaman senedin vadesine kadar olan süre belirlenir ve faiz oranına göre iskonto tutarı hesaplanır. Bunun üzerinden (faiz üzerinden) % 3 Kaynak Kullanım Destekleme Fonu, banka ve Sigorta Muamele Vergisi (Faiz üzerinden) % 5 hesaplanır, net tutar ödenir.

Eğer senet vadesinde değil de vadeden sonra 2 iş günü içinde ödenirse aynı faiz oranı üzerinden 2 günlük faiz hesaplanır. Bu faiz tutarı üzerinden Kaynak Kullanım Destekleme Fonu ve Banka Sigorta Muameleleri Vergisi Hesaplanır ve müşteriden talep edilir.⁶⁷

Örnek : Bankanın İzmit Şubesi müşterilerinden Öz Zemin A.Ş. 10.06.2005 tarihinde, borçlusu Data Ltd. Şti.'dan 09.08.2005 vadeli 900 YTL değerli bir senedi iskonto için bankaya vermiştir. Banka gerekli işlemleri yaptıktan sonra, senedin net tutarını Öz Zemin A.Ş.'ye ödemiştir. Düzenlenen bordronun ayrıntısı şöyledir.

Senet Tutarı	900- YTL.
Kesintiler	(103-YTL)
Faiz	82.5
Komisyon	7.0
Haberleşme Gelirleri	3.0
BSMV	4.6

⁶⁷ Altuğ, a.g.e., s.212.

KKDF	2.4
Gecikme Faizi	3.7
Faiz	3.5
BSMV 0.1	
KKDF 0.1	

Senet net tutarı 797 YTL.

Bu bilgilerden hareketle senet iskontosuna ilişkin bankanın yapacağı kayıt sudur:

100-İSKONTO SENETLERİ	900
10011 Diğer Müşterilerden Özel Cüzdandaki İskonto Senetleri	
500-İSKONTO VE İŞTİRA SENETLERİNDEN ALINAN FAİZLER	82.5
50000 İskonto Senetlerinden	
700- İSKONTO VE İŞTİRA SENETLERİNDEN ALINAN KOMİSYONLAR	7.0
79001 Haberleşme Gideri	
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER	4.6
38000 Ödenecek Vergiler	
380005 BSMV	
390 MUHTELİF BORÇLAR	2.4
39022 KKDF'na Devredilecek Kesintiler	
392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR	3.7
392.02 Kazanılmamış Gelirler	
392022 Gecikme Faizleri ve Diğer Baş.	
010 KASA	797

Burada bankanın Öz Zemin A.Ş.'nin kredi hesabına tahsil ettiği senet tutarı ve senetlerin iadesi ile ilgilidir. Birincisi; senedin vadesinde tahsil edilmesi, ikincisi ise, bankanın Öz Zemin A.Ş.'den tahsil ettiği gecikme faizinin şirketin bankadaki mevduat hesabına aktarılması ile ilgilidir. Bu kayıt, daha önce bankanın senedi vadeyi takip eden iki iş gününde ödenebileceği düşünülerek, bu tutarı şirketten tahsil etmesi nedeniyle yapılması gerekir.

Senedin vadesini takip eden iki iş günü içinde ödenmesi durumunda;

010.KASA	900	
100-İSKONTO SENETLERİ		900
10011 Diğer Müşteriler Özel		
Cüzdandaki İşletme Senetleri		

Senedin Tahsil Edilememesi

392-ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR-TP-	3.7	
392.02-Kazanılmış Gelirler		
392.022-Gecikme Faizleri ve Diğer Karşılıklar		
500-İSKONTO VE İŞTİRA SENETLERİNDEN		
ALINAN FAİZLER-TP-		3.5
500.00-İskonto Senetlerinden		
380-ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ		
VE PRİMLER-TP-		0.1
390-MUHTELİF BORÇLAR-TP-		0.1.
390.22- KKDF'na Devredilecek Kesintiler		

Vadesini izleyen iki iş günü içinde ödenmeyen senetler noter aracılığı ile protesto ettirilir. Protesto belgesi borçluya gönderilir ve belirli bir süre içinde protesto masrafı ile birlikte ödenmesi istenir.

Örnek : Makine Ticaret A.Ş.'nin iskonto ettirdiği 05.09.2005 vadeli 750 YTL. nominal değerli senet vadesini takip eden iki iş günü geçmesine rağmen ödenmemiştir. Bunun üzerine banka senedi protesto ettirmiştir. Protesto gideri olarak

5 YTL. müşterinin hesabından alınmıştır. Senedin iskonto edilmesi aşamasında müşteriden alınan gecikme faizine ilişkin bilgiler şöyledir

Faiz	4		
BSMV	0.2		
KKDF	<u>0.1</u>		
	4.3		
304-RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KUR.MEVD.		5	
30421 Her Çeşit Ortaklıklar			5
Makine Tic.A.Ş.			
010.KASA			
392-ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR		4.3	
392.20-Kazanılmamış Gelirler			
392.22-Gecikme Faizleri ve Diğer Karşılıklar			
500. İSKONTO VE İŞTİRA SENETLERİN-			
DEN ALINAN FAİZLER			4
50000.İskonto Senetlerinde			
380.ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ			
VE PRİMLER			0.2
38000 Ödenen Vergiler			
380005 BSMV			
390-MUHTELİF BORÇLAR			
39022 KKDF'na Devredilecek Kesintiler			0,1

3.2.1.2.İştira Kredileri

Bankaların şubeleri tarafından iştira edilen (keşideci şubenin bulunduğu yerde fakat borçlusu veya muhatabı belediye hudutları dışında olan) senetlerin kaydı 102 nolu hesapta takip edilmektedir.

Bu hesabın bakiyesi vadesi gelmemiş ve tahsil edilmemiş olan senetlerin tutarını gösterir.⁶⁸

Örnek : Bankanın İzmit Şubesi, borçlusu Adapazarı'nda olan 600 YTL değerli bir senedi iştira etmiştir. Banka gerekli işlemleri yaptıktan sonra, senedin net

⁶⁸ Altuğ, a.g.e., s.212.

tutarını müşterinin vadesiz mevduat hesabına yatırmıştır. İştirah edilen senetle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Senet Tutarı	600 YTL
Kesintiler	(51 YTL)
Faiz	35
Komisyon	6
Haberleşme Gideri	4
BSMV	2
KKDF	1
Gecikme Faizi	3
Faiz	3
BSMV	0.2
KKDF	0.1
Senet Net Tutarı	549 YTL.

Bu bilgilerden hareketle senet iştirahına ilişkin bankanın yapacağı kayıt şudur;

102 İŞTİRA SENETLERİ	600	
10211 Diğer Müşteriler –Özel- Cüzdandaki iştirah Senetleri		
500 İSKONTO VE İŞTİRA SENETLERİNDEN ALINAN FAİZLER 50001 İştirah senetlerinden		35
700 İŞTİRA SENETLERİNDEN ALINAN KOMİSYONLAR		6
790 DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER-TP- 790010 Posta Giderleri Karşılığı		4
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM HARÇ PRİMLER 38000 Ödenecek Vergiler 380005 BSMV		2
390 MUHTELİF BORÇLAR-TP- 39022 K.K.D.F. Devr. Kesintiler		1
392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR 39202 Kazanılmamış Gelirler 392022 Gecikme Faizleri ve Diğer Karşılıklar		3
304.RESMİ TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI VADESİZ 30421 Her Çeşit Ortaklıklar		549

3.2.1.3.Borçlu Cari Hesaplar Kredisi

Bankaların, belirli bir vade sonunda ödenmek üzere, belirli bir limite sahip bir cari hesap şeklinde açtıkları ve müşterinin gereksinim duyduğunda bu hesaptan para çektiği veya yatırdığı kredi türüdür. Uygulamada kredinin birinci şekline avans, ikinci uygulama şekline ise borçlu cari hesaplar denilmektedir.⁶⁹

Senedat Mukabili Kredi (SMK) : Henüz vadesi gelmemiş senetlerin teminata alınması karşılığında kullanılan kredi türüdür.⁷⁰

Örnek : Bankanın İzmit Şubesi, Yıldız Koll.Şti'ne 5.000 TL limitli ve %25 marjlı senet karşılığı kredi açmıştır.

Borçlusu	Şehir	Tutar	Vade
Ali AK	İzmit	700	15.09.2005
Veli TAŞ	Bursa	500	22.09.2005
Onur ÇOK	İstanbul	800	30.10.2005
Toplam		2.000	

İzmit Şubesi senetleri aldığı anda aşağıdaki kayıtları yapacaktır.

982- EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER-TP-	2.000	
982.10.Rehinli Kıymetler		
982.101.Teminat Senetleri		
984. EMANET VE REHİNLİ		2.000
KIYMET VERENLER/		
BIRAKANLAR-TP-		
Yıldız Koll.Şti.		

⁶⁹ Benligiray, Banar, a.g.e., s.119.

⁷⁰ Türkiye İş Bankası, **Borçlu Cari Hesaplar**, İstanbul, 2005, s.95.

Senetler tahsil edilmek üzere Bursa ve İstanbul Şubelerine gönderildiğinde, İzmit Şubesi aşağıdaki gibi kayıt yapacaktır.

/		
982- EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER-TP- 982.10.Rehinli Kıymetler 982.109.Rehinli Kıymetler Alanlar	1.300	
982. EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER-TP- 982.10.Rehinli Kıymetler 982.101. Teminat Senetleri		1.300
/		

Senetlerin bankaya teminat olarak verilmesinden sonra, banka marjı dikkate alarak ödemede bulunacaktır. Uygulamada sıklıkla karşılaşılan durum kredi sahibinin bankadaki kredi hesabı üzerine çek keşide etmesidir. Keşide edilen çek şirket tarafından tahsil edilebileceği gibi, müşterinin çeki lehine keşide ettiği üçüncü kişi (lehdar) tarafından da tahsil edilir.⁷¹

Örnek: Yıldız Koll.Şti. senet karşılığı kredi hesabından 500 YTL. çekmiştir.

/		
118-KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER-TP- 118.11. Diğer Müşteriler – Özel-	500	
010. KASA		500
/		

⁷¹Benligiray, Banar, a.g.e., s.12.

Kullanılan kredi karşılığında teminat olarak verilen senetler banka tarafından vadelerinde tahsil edilecektir. Tahsil edilen senet tutarları müşterinin hesabına kaydedilecek ve senetlerin borçlusuna teslimi ile portföy, tahsil edilen senet tutarı kadar azaltılacaktır.

Örnek : Bankanın İzmit Şubesi, 15.09.2005 tarihinde borçlusu Ahmet AK'dan 500 YTL. nominal değerli senedi Yıldız Koll. Şti'nin senet mukabili kredi borcunun karşılığı olarak tahsil etmiştir.

010-KASA	500	
118.KISA VADELİ TEMİNATLI DİĞER KREDİLER-TP- 118.11.Diğer Müşteriler –Özel-		500
984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER BIRAKANLAR-TP- Yıldız Koll.Şti.	500	
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER 982.10.Rehinli Kıymetler 982.101.Teminat Senetleri		500

Senet karşılığı kredilerde hesaba belirli dönemler itibariyle faiz tahakkuk ettirilecektir. Faiz hesaplama dönemi genellikle üç aydır. Tahakkuk ettirilen faizler üzerinden ayrıca BSMV ve KKDF kesintisi hesaplanacaktır.

Avans İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi;

Avans şeklindeki krediyi diğer borçlu cari hesap kredilerinden ayıran özellik, kredinin müşteriye bir defada ödenmesi ve vade dolduğunda kredinin bir defada tahsil edilmesidir.

Avans şeklindeki kredinin muhasebeleştirilmesi faiz tahakkukunda farklılık göstermektedir. Yıl içinde ay sonlarında tahakkuk eden faizler 220 Kredi Faizleri Gelir Tahakkuk Reeskontları Hesabı'nın borcuna, ilgili faiz geliri hesabının alacağına kaydedilecektir.⁷²

Örnek : 31 Mart 2005 tarihinde banka şubesi aşağıda dökümü verilen avans kredilerine ay sonunda faiz tahakkuklarını yapmıştır.

Yıldız Koll. Şti.	100
Doğa A.Ş.	250
Ali AK	<u>500</u>
	850

220-KREDİ FAİZLERİ GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI-TP- 220.00.Faiz Tahakkukları	850	
514. KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN FİZLER-TP- 514.11.Diğer Müşteriler- Özel- Yıldız Koll.Şti. 100. Doğa A.Ş. 250. Ali AK 500.	850	

Örnek : 20 Nisan 2005 tarihinde Yıldız Koll.Şti. avans kredisini kapatmıştır. Krediyeye ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

⁷² Benligiray, Banar, a.g.e., s.123.

Ana Para	3.000
Faiz	350
BSMV	17.5
KKDF	<u>10.5</u>
	3.378

010.KASA	3.378	
118.KISA VADELİ TEMİNATLI DİĞER KREDİLER-TP-		3.000
220.KREDİ FAİZ GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI –TP-		100
220.00. Faiz Tahakkukları		
380. ÖD.VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER-TP-		17.5
390.MUHTELİF BORÇLAR –TP-		10.5
390.22 KKDF’na Devredilecek		
514. KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER		250
514.11.Diğer Müşteriler-Özel-Yıldız Koll.Şti.		

Yukarıdaki kayıtla şirketin kredi borcunun izlendiği 118 nolu hesap alacaklandırılarak kapatılmıştır. Müşteri kredi hesabının kapatılması sonucunda hesaplanan faiz tutarı 350 YTL’dir. Bu tutarın 100 YTL’lik kısmı bir önceki ayın sonunda gelir yazıldığı için kalan 250 YTL’lik kısım 514 nolu hesaba alacak kaydedilmiştir. Bu işlemin sonucunda Yıldız Koll Şti’nin kredi hesabına tahakkuk eden faiz toplamı 350 YTL’ye ulaşmıştır. Hesaplanan BSMV’de vergi dairesine yatırılıncaya kadar izlenmek üzere 380 nolu hesaba kaydedilmiştir.⁷³

1.Kredinin Kullandırılması: Gayri Nakdi krediler; teminat mektubunun imzalanması, senede kabul şerhinin konup imzalanması gibi hukuki işlemlerin tamamlanması suretiyle kullandırılır.

⁷³ Şendoğdu,a.g.e., s.93.

Örnek : Çelebi Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'ne üç ay vadeli emtia mukabili 50.000 TL'lik kredi açılması ile ilgili işlemler yapılmış ve teminat gösterilen emtianın rehin alma işlemleri tamamlanmıştır.

Müşterinin talebi üzerine kullanılan kredi tutarı müşterinin mevduat hesabına alınıyor,

116-KISA VAD.TEMİNATLI DİĞER KREDİLER	50.000	
304. RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI YİY. VADESİZ		50.000
010 KASA	3.378	
116.KISA VAD.TEMİNATLI DİĞER KREDİLER		3.000
118.11.Diğer Müşteriler-özel-Çulhacılar A.Ş.		
220.KREDİ FAİZ GEL.TAHAKKUK VE REESKONTLARI		100
220.01.Faiz Reeskontları		
514.KISA VAD.KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER		250
514.11.Diğer Müşterilerden		
380.ÖDENEN VERGİ, RESİM, HARÇ		17.5
380.00.Ödenen Vergiler		
380.05.BSMV		
390.MUHTELİF BORÇLAR		10.5
390.22.KKDF		
984. EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER	10.000	
Çulhacılar A.Ş.		
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER		10.000
982.10 Rehinli Kıymetler		
982.102.Entra		

3.2.2.GAYRİ NAKDİ KREDİLER VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Gayri nakdi kredilerde, bankadan ilk başta bir nakit çıkışı olmamakta, banka yalnızca müşteri lehine bir 3.kişiye karşı kişisel sorumluluk altına girmektedir. Böylece, bankanın örneğin müşterisi lehine kefil olduğu, garanti verdiği, borç üstlendiği, aval verdiği, kabulde bulunduğu, akretif açtığı hallerde, müşterisine kullandırdığı bir gayri nakdi kredi söz konusu olmaktadır. Bu tür kredide, kullandırma aşamasında bankadan bir nakit çıkışı olmamakta, banka sadece kişisel bir sorumluluk altına girmektedir. Nakit çıkışı, bu kişisel sorumluluğun sonucu, bankanın bir ödemede bulunması gereği kendini gösterdiğinde ortaya çıkmaktadır.⁷⁴

3.2.2.1. Teminat Mektubu ve Muhasebeleştirilmesi;

Bankaların yurt içinde ve yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine; bir malın teslimi, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi ve benzeri konularda muhatap kuruluşa hitaben verdikleri ve söz konusu taahhüdün yerine getirilmemesi durumunda ilk yazılı talepte mektup tutarının kayıtsız şartsız ödenmesi taahhüdünü içeren garanti sözleşmesidir. Teminat mektupları, mektupta garanti edilen işin yapılmaması (riskin doğması) halinde nakde çevrilir.

Teminat mektupları uygulamasında bankalar faiz yerine yaptıkları hizmet karşılığında müşterilerden komisyon alırlar. Şubelerimizin kredi müşterileri lehine kendilerinden teminat mektubu vermesi sırasında aşağıdaki muhasebe kayıtları gerçekleşir.⁷⁵

Teminat Mektubunun Verilmesi:

BORÇLU HESAP

ALACAKLI HESAP

910.-TP- TEMİNAT MEKTULARIN-
DAN ALACAKLAR

912.-TP-TEMİNAT MEKTUPLARINDAN
BORÇLAR

⁷⁴ Erdem Kuntalp, Melih Kemal Omağ, **Banka ve Sigorta Hukuku**, Eskişehir, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:808, 1995, s.44.

⁷⁵ Türkiye İş Bankası, **Teminat Mektupları**, İstanbul, 2005, s.72.

Müşteriden Komisyon Tahsil edilmesi;

MÜŞTERİ CARİ HESABI	748.NAKDİ OLMAYAN KREDİLERDEN ALINAN ÜCRET VE KOMİSYON- LAR –TP-

Komisyon Üzerinden hesaplanan BSMV'nin tahsili;

BORÇ HESAP	ALACAK HESAP

MÜŞTERİ CARİ HESABI	380-ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER-TP- 380.005.BSMV.

Kredi almaya hak kazanmış bir kişi için teminat mektubu verilmeden önce genel kredi (GNGKS) sözleşmesi hazırlanır. Genel kredi sözleşmesinin damga vergisi (% 7.5) nakit veya hesaben tahsil edilir.

Örnek : 500 YTL.lik teminat mektubu verildiğinde aşağıdaki gibi yevmiye defterine kayıt yapılır. Teminat mektubu makbuz karşılığı müşteriye verildiğinde,

910.TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR	500	
912.TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BOÇLAR		500

Mektup bankaya iade edildiğinde

912.TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BOÇLAR	500	
910.TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR		500

3.3. HİZMET İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI

Bankaların bir özelliği de hizmet sektörü oluşlarıdır. Hizmet kavramı, hizmet üretimi ve sunumunun özelliklerini de açıklamaktadır. Hizmet fiziksel değil, değişkendir, dayanaksızdır ve en önemlisi, sunan ve sunulan kişilerden ayrılmaz niteliktedir.

Ekonomik hayatta ve özellikle ticaret alanında meydana gelen gelişmelerin etkisi, bu hizmetlerin boyutlarını geliştirmiş ve bankaları özel servisler kurmak zorunda bırakmıştır. Günümüzde, bankacılık hizmetleri, bankalar için etkin bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Bu nedenle bankalar giderek artan bir biçimde, geleneksel bankacılığa zaman zaman oldukça yabancı düşen alanlarda dahi gelir kaynağı yaratacak yeni hizmetlere yönelmektedirler.⁷⁶

Bankalar; kaynak toplamak ve kredi vermenin dışında müşterilerine çeşitli hizmetlerde sunmaktadırlar. Bankaların sağladıkları bu hizmetler, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmişliği ile bankanın büyüklüğü ve faaliyet konusuna göre ülkeden ülkeye ve bankadan bankaya farklılık göstermektedir. Bankalar sundukları bu hizmetler karşılığında faiz almamakta ancak bir gider karşılığı ve komisyon almaktadırlar.⁷⁷

Banka hizmetlerinin başlıcaları; para gönderilmesine aracılık hizmetleri, müşterilerin üçüncü şahıslardan olan alacaklarının tahsiline aracılık hizmetleri, döviz ve efektif alım satım hizmetleri, ithalat ve ihracat işlemlerine aracılık hizmetleri, kiralık kasa işlemleri, istihbarat hizmetleri, kredi kartı hizmetleri, faiz temettü kuponu tahsilatı vb. olarak örneklenebilir.

Şube bankacılığının yüksek maliyetli alt yapısının verimli kullanımı, bankaların çok ürün sunan bir işletme olmalarıyla mümkündür. Bu nedenle ürün

⁷⁶ Altuğ, a.g.e., s.21.

⁷⁷ Necdet Timur, Yavuz Odabaşı, **Banka ve Sigorta Pazarlaması**, Eskişehir, 1997, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 802, s.17.

çeşitlendirmesi içinde menkul kıymetleri, sigortacılık işlemlerini, danışmanlık hizmetlerini, seyahatlerle ilgili hizmetleri örnek gösterebiliriz.⁷⁸

3.3.1.SENET TAHSİL İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ;

Bankalar, müşterilerinin alacaklısı oldukları senetleri onlara vekaleten tahsil ederler. Senet borçluları şubenin bulunduğu yerde olabileceği gibi başka yerde de olabilir.

Tahsil için alınan senetler, yazılı değerleri üzerinden nazım hesaplara kaydedilir. Borçlusu başka yerde olan senetler, tahsil için, senet borçlusunun bulunduğu yerdeki şube yada muhabire gönderilince nazım hesaplarda bu işlemi belirleyecek değişiklik yapılır.⁷⁹

Örnek : İş Bankası Ankara Bahçelievler Şubesi, borçlusu Ankara'da bulunan 2.000 YTL.lik bir poliçe ile borçlusu Van'da bulunan 3.000 YTL.lik bonoyu tahsil için müşterisi Ali YÜKSEL'den 20 Haziran günü teslim alıyor.

Van'da tahsil edilecek senet 21 Haziran günü İş Bankası Van Şubesine gönderiliyor. İş Bankası Ankara Bahçelievler Şubesinin kayıtları;

Senetlerin Tahsile Alınması

982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	5.000	
982.00.Emanet Kıymetler		
982.003.Tahsile Alınan Ticari Senetler		
984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER/BIRAKANLAR Ali Yüksel (Müşteri)		5.000

⁷⁸ Altuğ, a.g.e., s.21.

⁷⁹ Sevilengül, a.g.e., s.271.

Senedin İş Bankası Van Şubesine tahsile gönderilmesi,

982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	3.000	
982.00.Emanet Kıymetler		
982.009.Emanet Kıymet Alanlar		
İş Bankası Van Şubesi		
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER		3.000
982.00 Emanet Kıymetler		
982.003.Tahsile Alınan Ticari		
Senetler		

Gönderilen senedin 25 haziran tarihinde alındığı varsayılırsa, İş Bankası Van Şubesinin kayıtları da aşağıdaki gibi olacaktır.

982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	3.000	
982.00.Emanet Kıymetler		
982.003.Tahsile Alınan Ticari Senetler		
984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET		3.000
VERENLER/BIRAKANLAR		
İş Bankası Bahçelievler Şb.		

Senetlerin Tahsil Edilmesi

Vadesi dolan senetler banka tarafından tahsil edilecektir. Tahsil edilen senet tutarı ya müşteriye kasadan ödenecek ya da müşterinin hesabına kaydedilecektir. Banka tahsil ettiği senet tutarı üzerinden hizmet bedeli olarak komisyon ve BSMV kesintisi yapar.

Senetlerin Tahsil Edilememesi

Vadelerinde tahsil edilmeyen senetler protesto ettirilirlir. Ancak senetlerin vadelerinde ödenmediği takdirde protesto ettirileceği senet bordrosunda belirtilmiş olmalıdır. Aksi takdirde senetler protesto edilmeden müşteriye iade edilecektir.

Örnek : İş Bankası İzmit Şubesi, müşterilerinden Öz Zemin A.Ş.'nin tahsil için verdiği ve borçlusu Bursa'da bulunan 700 TL.lik senet vadesinde ödenmediği Bursa Şubesinden gelen dekonttan öğrenmiştir.

Bursa Şubesi protesto işlemi için 10 TL.lik masraf ödemiştir. Senetler protesto belgeleriyle birlikte İş Bankası İzmit Şubesine iade edilmiştir.

İş Bankası Bursa Şubesi kayıtları;

290.ŞUBELER CARİ HESABI (İzmit Şubesi)	10		
010.KASA		10	
984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER/BIRAKANLAR Öz Zemin A.Ş.	700		
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER 982.00.Emanet Kıymetler 982.003.Tahsile Alınan Ticari Senetler			700

İş Bankası İzmit Şubesi kayıtları;

304.RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI (YİY) VADESİZ 304.210.Her Çeşit Ortaklıklar Öz Zemin A.Ş.	10		
290.ŞUBELER CARİ HESABI –TP- Bursa Şubesi		10	
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER 982.00.Emanet Kıymetler 982.003.Tahsile Alınan Ticari Senetler	700		
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER 982.09.Emanet Kıymetler Alanlar Bursa Şubesi			700

İzmit Şubesinin senedi müşterisine protesto evraklarıyla beraber iade ettiğinde aşağıdaki kayıtlar yapılacaktır.

984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER/BIRAKANLAR-TP- Öz Zemin A.Ş.	700	
982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER-TP- 982.00.Emanet Kıymetler 982.003.Tahsile Alınan Ticari Senetler		700

3.3.2.PARA NAKLİNE ARACILIK İŞLEMLERİ (HAVALE) VE MUHASEBE KAYITLARI

Havale “çifte yetki ilişkisi” dir. Havalede, havale yollayıcısı havale ödeyicisine ödeme yetkisi verir. Havalede yollayıcı, parayı almasını istediği kişiye (havale alıcısına) paranın tahsil yetkisini verirken; havale ödeyicisine de belirli bir miktar paranın, havale talimatında belirttiği kişiye ödenmesi yetkisini vermektedir.⁸⁰

Havale gönderilen şubede muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi gerçekleşir.

010.KASA	290.ŞUBELER CARİ HESABI-TP- (Havalenin Gittiği Şube)
010.KASA	760.BANKACILIK HİZMETLERİ GELİRLERİ-TP- 790.DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLERİ-TP- 790.014.Veri Hattı Gelirleri 380.ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER-TP- 380.005.BSMV.

⁸⁰ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **Türk Lirası İşlemleri**, İstanbul, 2005, s.103.

Havale gönderen şubenin işlemine karşılık, ödeyici şube içinde aşağıdaki muhasebe kaydı gerçekleşir.

_____ / _____

290.ŞUBELER CARİ HESABI-TP-

394.ÖDEME EMİRLERİ-TP-

394.015.Ödenecek Havaleler veya
Müşteri Hesabı

_____ / _____

İsme gönderilen havalelerin ödenmesi durumunda da aşağıdaki muhasebe kaydı oluşacaktır.

_____ / _____

394.ÖDEME EMİRLERİ-TP-

394.015.Ödenecek Havaleler

392.ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR-TP-

392.999.Diğer Alacaklı Geçici Hesaplar

_____ / _____

392.ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR-TP-

392.999.Diğer Alacaklı Geçici Hesaplar

_____ / 010. KASA VEYA MÜŞTERİ HESABI

3.3.3. ÇEK KEŞİDE İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Çek üzerinde yazılı belli bir tutarda paranın çek hamiline ya da belli bir kişiye veya emrine ödenmesi konusunda bankaya hitaben yazılan, kıymetli evrak niteliğinde senettir. Çek para dolaşımını kolaylaştırıp hızlandırır ve para yerine geçebilir. Çeki düzenleyen banka şubesi bu hizmetinden dolayı müşterisinden bir komisyon alır.

Çek keşidesi işleminin iki aşaması vardır. Birincisi, çekin keşide edilmesi (düzenlenmesi), ikinci aşama çekin muhatap banka şubesi tarafından ödenmesidir.

Örnek : İş Bankası KOU-İzmit Şubesine başvuran Selim AK, Konya'daki Esin MOR adına 800 YTL.lik tutarlı bir çek keşide edilmesini istemiştir. KOU-İzmit

Şubesi, Konya Şubesi üzerine aynı tutarlı bir çek keşide etmiştir. Bu 800 YTL.lik işlemle ilgili komisyon ve BSMV'yi Selim AK'tan tahsil etmiştir.⁸¹

Keşide işlemini yapan KOU-İzmit Şubesi'nin kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

	/	
010.KASA		
		392.ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR-TP-
		392.03.Dekontu Beklenen Muameleler
		380.ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE
		PRİMLER-TP-
		380.00.Ödenecek Vergiler
		380.005.BSMV
		760. BANKACILIK HİZMETLERİ
		GELİRLERİ-TP-
		760.05.Havale Komisyonları
	/	

Keşide edilen çekle ilgili KOU-İzmit Şubesinin Konya Şubesine gönderdiği ihbarnamenin alındığına ilişkin dekontun KOU-İzmit Şubesine gelmesiyle KOU-İzmit Şubesi aşağıdaki kaydı yapacaktır.

	/	
392.ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR-TP-		
392.03. Dekontu Beklenen Muameleler		
		290.ŞUBELER CARİ HESABI-TP-
		-Konya Şubesi-
	/	

⁸¹ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.138.

Konya Şubesi keşide edilen çekle ilgili ihbarnameyi aldığı zaman da aşağıdaki kaydı gerçekleştirecektir.

	/	
290.ŞUBELER CARİ HESABI KOU. İzmit Şubesi		394.ÖDEME EMİRLERİ -TP- 394.00.Ödenecek Çekler
	/	

Lehdar (Esin MOR) Konya Şubesine başvurarak çeki tahsil ettiğinde, Konya Şubesinde şu muhasebe kaydı gerçekleşecektir.

	/	
394.ÖDEME EMİRLERİ-TP- 394.00.Ödenecek Çekler		010.KASA
	/	

3.3.4. HİSSE SENEDİ VE TAHVİL ALIM-SATIMINA ARACILIK İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ticari bankalar, Hükümetin bütçe açıklarını finanse etmek için çıkardığı devlet tahvili ve Hazine Bonoları ihalesine girerek bu menkul değerleri satın almaktadır. Bankaların bu tür yatırımlarının kurumlar vergisinden muaf olması ve yalnızca % 10'luk bir stopaja tabi olması , devlet tahvilleri ve Hazine Bonolarını çok cazip bir yatırım olanağına dönüştürmektedir.⁸²

Bankalar müşterilerinin talepleri üzerine menkul kıymetler borsasından belli bir komisyon karşılığında, müşterileri adına, menkul kıymet satın alma hizmeti de sunarlar. Bankalar, borsa işlemlerini aracı kurumlar yardımıyla gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle banka, aracı kuruma yaptığı iş karşılığında bir

⁸² İlker Parasız, Tuğrul Dirimtekin, **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayını No:54, Eskişehir, 1995, s.78.

ücret ödeyecektir. Banka “kurtaj” olarak ifade edilen bu ücreti, daha sonra müşterisinden tahsil edecektir.⁸³

Örnek : İş Bankası İzmit Şubesine başvuran Öz Zemin A.Ş. 5 YTL. nominal değerli hisse senetlerinden fiyatları 7 YTL. yi geçmemek üzere 1.000 adet alınması emrini vermiştir. Bu işlemle ilgili olarak banka, müşterinin bankadaki mevduat hesabından 7.200 YTL.yi bloke etmiştir.

304.RESMİ, TİCARİ VE DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI (YİY) VADESİZ 304.210.Her Çeşit Ortaklıklar Öz Zemin A.Ş.	7.200	
390.MUHTELİF BORÇLAR-TP- 390.99.Diğer Muhtelif Borçlar		7.200

Bloke edilen tutar kadar müşterinin mevduat hesabı azaltılmış, buna karşılık bu tutar, alış işleminde kullanılmak üzere “Muhtelif Borçlar Hesabı” na kaydedilmiştir. Bu işlemden sonra aracı kuruluş alış yaptıktan sonra banka alış tutarı ile kurtaj bedelini aracı kuruluşa öder. Aracı kuruluş da satın aldığı hisse senetlerini bankaya teslim eder.⁸⁴

3.3.5.HİSSE SENEDİ VE TAHVİL İHRACINA ARACILIK İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Bankalar bu aracılık işlemi karşılığında hisse senedi veya tahvil ihraç eden şirket veya kurumdan ücret artı komisyon alırlar.

Şirket ve Kurumlar satılmak üzere bankaya teslim ettikleri hisse senetleri ve tahviller nominal değerleri üzerinden nazım hesaplara kaydedilir. Hisse senetleri ve tahviller bir gün içinde satılmadığı için satılan hisse senetleri ve tahvillerin tutarları belirli dönemlerde şirket veya kurumun hesabına kaydedilecek ve şirket veya kuruma

⁸³ Laura, terry G., **Müşteri Tatmini ve Ölçülerinizi Geliştirmenin Yolları**, Çev.G.Günay, Karder Yayınları, Ankara, 1994.

⁸⁴ Benligiray, Banar, a.g.e., s.155.

ödenecektir. Eğer satış süresi sonunda satılmayan hisse senedi veya tahvil varsa bunlar şirket veya kuruma iade edilecektir.

Örnek : İhtisas A.Ş. 2 yıl nominal değerli 10 adet hisse senedi ihraç etmiş, bu hisse senetlerinin halka satışı konusunda X bankası ile anlaşma yapılmıştır. Satış dönemi içinde tamamı satılan hisse senetlerinin bedeli tahsil edilmiş ve alıcılarına teslim edilmiştir.

Satış nedeniyle bankada komisyonunu almıştır.

Hisse senetleri alan şubenin kaydı;

_____ / _____

982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER-TP-

982.00.Emanet Kıymetler

982.005.İhracına Aracı Olunan Kıym.

984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET

VERENLER/BIRAKANLAR-TP-

İhtisas A.Ş.

_____ / _____

Hisse senetlerinin tamamı satıldığında oluşan kayıt;

_____ / _____

010. KASA

392.ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR-TP-

392.99.Diğer Alacaklı Geçici Hesaplar

_____ / _____

984.EMANET VE REHİNLİ KIYMET

VERENLER/BIRAKANLAR-TP-

İhtisas A.Ş.

982.EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER-TP-

982.00.Emanet Kıymetler

982.005.İhracına Aracı Olunan Kıymetler

_____ / _____

3.4.KAMBYO İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Uluslararası ticaretin gelişmesi ve toplumların birbirleriyle sosyal ve kültürel alışverişleri sonucunda, ülkeler diğer ülke paralarını sıklıkla kullanır hale gelmişlerdir. Turizmin Ülkemiz gelir kaynakları arasında önemli bir yere sahip olması ve gelişen ticaretimizin sayesinde, ülkemizde yabancı ülke paralarının kullanımının ve bu paralara duyulan ihtiyacın gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Buna paralel olarak da bankalar efektif alış ve satışları ile gerçekleşen iş hacmi gittikçe artmakta ve kambiyo işlemleri önemli bir yer tutmaktadır.⁸⁵

Daha geniş olarak da bankaların yabancı memleket paraları üzerinden yaptığı tüm işlemler, kambiyo işlemi olarak kabul edilmektedir. Farklı ülke paralarının uluslar arası ticari ve ticari olmayan her türlü ödemelerde kullanılması, bankalara “kambiyo işlemleri” adı verilen çok önemli bir fonksiyonu yerine getirme olanağını sağlamıştır.⁸⁶

Ülkemizde bankalar, Türk Parası ile yaptıkları bir çok işlemi (mevduat kabulü, kredi verme, menkul kıymet alım satımı vb.) yabancı para üzerinden de yapabilmektedir.

Nakit halindeki yabancı ülke paralarına efektif, yabancı ülke parası ile ödeme yapılmasına yarayan her türlü hesap, belge veya araçlar ise döviz olarak isimlendirilir. Buna göre örneğin; banknot şeklindeki dolar veya avro; efektif, dolar veya avro olarak yabancı bankadaki mevduat, döviz olarak nitelenir.⁸⁷

3.4.1.EFEKTİF ALIM İŞLEMİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Efektif alım işleminde bankalar müşterilerinin getirdikleri efektifleri satın alır ve karşılığını müşteriye YTL.olarak öderler.

⁸⁵ Türkiye İş Bankası, Eğitim Müdürlüğü, **Döviz**, İstanbul, 2005, s.42.

⁸⁶ Karacan, a.g.e., s.101.

⁸⁷ Saim Aybar, **Bankalarda Kambiyo İşlemleri**, Ankara, 1968, s.11.

Efektif alışlarda cari efektif alış kurları esas alınabileceği gibi serbest kurda uygulanabilir. Alınan efektifler karşılığında TL. ödenmesinde aşağıda yer alan muhasebe kayıtları gerçekteşir.

_____ / _____	
294.DÖVİZ ALIM-SATIM HESABI	
(Efektif miktarı x E.A.K.)	
	010. KASA
_____ / _____	
011.EFEKTİF DEPOSU	
(Sabit Kur)	
	295. DÖVİZ VAZİYETİ-YP-
_____ / _____	

294.Döviz Alım-Satım Hesabı –TP-

Bu hesap, bankalarca alınan veya satılan dövizlerin Türk Parası karşılıklarının kaydedildiği borç yada alacak bakiye verebilen (çift karakterli) bir hesaptır. Kambiyo hesaplarından sabit kurla hareket gören 295. Döviz Vaziyeti Hesabı ile karşılıklı çalışır. Bu hesaba, şubenin kambiyo pozisyonunu ilgilendiren her türlü döviz ve efektif alış ve satışlarının karşılığını oluşturan YTL. kaydedilir.

Döviz pozisyonunu ilgilendiren, döviz ve efektif alış/satışları önce sabit kurdan 295-Döviz Vaziyeti Hesabı ile bunun karşılığı olacak YP üzerinden çalışan ilgili bir hesaba sabit kurdan kaydedilir. Bu döviz/efektif tutarının o günkü kurdan YTL tutarı da mutlaka 294-Döviz Alım-Satım Hesabı ile bunun karşıt kaydı olan YTL üzerinden çalışan bir hesaba kaydedilir.

Bankanın döviz/efektif alışından dolayı nakden veya hesaben ödediği YTL tutarlar için bu hesaba borç kaydı, döviz/efektif satışından dolayı, nakden veya hesaben tahsil olunan YTL tutarlar için ise bu hesaba alacak kaydı yapılır.

295.Döviz Vaziyeti -YP-

Döviz vaziyeti hesabı bankalarca alınan veya satılan dövizlerin kaydedildiği borç ya da alacak bakiye verebilen (çift karakterli) bir hesaptır. Bu hesap, döviz efektif cinslerinin TL. olarak karşılıklarının izlediği 294.Döviz Alım-Satım hesabı ile karşılıklı çalışır.⁸⁸

3.4.2.EFEKTİF SATIŞ İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Efektif satışlarında cari efektif satış kurları esas alınır. Efektif satış işlemlerinde serbest kurda uygulanması mümkündür.

YTL., karşılığı satılan efektifler için aşağıda yer alan muhasebe kayıtları düzenlenir.

_____ / _____	
010. KASA (Efektif Miktarı x E.A.K.)	294.DÖVİZ ALIM-SATIM HESABI-TP-
_____ / _____	
295.DÖVİZ VAZİYETİ-YP- (Sabit Kur)	011.EFEKTİF DEPOSU
_____ / _____	

Satılan efektifin TL. değeri üzerinden komisyon alınır.

_____ / _____	
010. KASA	760.BANKACILIK HİZMETLERİ GELİRLERİ 760.11.Efektif ve Döviz Alım-Satım Kom.
_____ / _____	

⁸⁸ Türkiye İş Bankası, **Döviz**, s.60.

Alınan komisyon üzerinden %5 oranında Banka ve Sigorta Muamelesi Vergisi (BSMV) tahsil edilir.

_____ / _____

010. KASA

380.ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE
PRİMLER
380.005.BSMV

_____ / _____

Satılan efektifin karşılığı TL üzerinden %1 oranında Kambiyo Muamelesi vergisi (KMV) tahsil edilir.

_____ / _____

010. KASA

380.ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE
PRİMLER
380.006.Kambiyo Muamelesi Vergisi
(KMV)

_____ / _____

3.4.3. ŞUBELERARASI EFEKTİF DEVRİ

Şubeler, kasalarındaki ihtiyaç fazlası efektifleri, bağlı buldukları şubelere devrederler. Şubelerin birbirine devrettikleri veya birbirinden devraldıkları efektiflere ait dekontlara işlem günü valörü verilir.⁸⁹

Örneğin, 45.000 İngiliz Sterlini (GBP) efektif devredildiği bir durumda devreden ve devralan şubelerde aşağıda yer alan muhasebe kayıtları oluşur.

Devreden Şube Kaydı;

_____ / _____			
013.YOLDAKİ PARALAR-YP- 013.04.Grup Nakilleri	45.000		
		45.000	
_____ / _____			
			011. EFEKTİF DEPOSU

⁸⁹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, **Döviz** s.47.

Devralan Şube kaydı;

011.EFEKTİF DEPOSU Sabit Kur	/		45.000	
		291.ŞUBELER CARİ HESABI –YP-		45.000
	/			

Devralan Şubenin bu kaydına karşılıklı, devreden Şubede aşağıdaki muhasebe kaydı oluşur.

291.ŞUBELER CARİ HESABI-YP-	/		45.000	
		013. YOLDAKİ PARALAR –YP- 013.04.Grup Nakilleri		45.000
	/			

Devir yapılmış, ancak henüz karşı Şubeye gönderilmemiŐ ve karşı Şube tarafından devralma işlemi yapılmamış efektiflerin devrinden vazgeçilmesi veya hatalı devir yapılmış olması halinde ilgili işlemin iptalinde de aşağıdaki muhasebe kayıtları gerçekteŐir.

011.EFEKTİF DEPOSU	/		45.000	
		013.YOLDAKİ PARALAR-YP- 013.04.Grup Nakilleri		45.000
	/			

Dönem sonlarında yapılan evaluasyon işlemi sonucu birbirine eşit hale gelen 294- Döviz Alım-Satım Hesabı ile 295-Döviz Vaziyeti Hesabı karşılıklı olarak indirilir Bu nedenle dönem sonlarında bu hesaplar banka bilançosunda yer almaz.

Evaluasyon sonucu oluşan pozitif farklar, 294-Döviz Alım-Satım hesabına yapılan borç kaydı karşılığında, 771.01-Efektif ve Döviz Alım-Satım ve Evaluasyon Kârları Hesabının alacak tarafına kaydedilir.

_____/_____
294.DÖVİZ ALIM-SATIM HESABI

771.01.EFEKTİF VE DÖVİZ ALIM-SATIM VE
EVALÜASYON KÂRLARI HESABI

_____/_____
/

Evalüasyon sonucu oluşan negatif farklar ise; 294-Döviz Alım-Satım Hesabına yapılacak alacak kaydı karşılığında, 861.01- Efektif ve Döviz Alım-Satım ve Evalüasyon Zararları Hesabının borç tarafına kaydedilir.

_____/_____
861.01.EFEKTİF VE DÖVİZ ALIM-SATIM
VE EVALÜASYON ZARARLARI HESABI

294-DÖVİZ ALIM-SATIM HESABI

_____/_____
/

Bankalarda yaygın olarak yapılan kambiyo işlemleri, efektif ve döviz alım-satım işlemleri, döviz tevdiat hesapları, dövizli havale işlemleridir. Bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi banka muhasebesini diğer işletmeler muhasebesinden ayırıcı bir özelliktir. Çünkü kambiyo işlemlerine ilişkin muhasebe kayıtları hem YTL., hem de döviz cinsinden yapılmaktadır. Ancak ay sonlarında döviz üzerinden işlem gören hesapların evalüasyonu yapılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BANKALARDA DÖNEM SONU İŞLEMLERİ VE FİNANSAL RAPORLAR

Dönemsellik ilkesi gereğince, bankalar, faaliyet sonuçlarını dönemler itibarıyla belirlemek durumundadırlar. Bankalar Kanunu'nun 52.maddesi, bankaların işlemlerini kayıt dışı bırakamayacaklarını ve gerçeğe uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmeyeceklerini kesin bir şekilde belirtmiştir. Ayrıca, bankaların kanuni ve yardımcı defterler ile şubeleri ve yurt içi-yurt dışı muhabirleri arasındaki mutabakatı sağlamadan bilançolarını kapatamayacaklarını hükme bağlamıştır. Bu amaçla, bankalar dönem sonlarında "envanter işlemlerini" yapacaklar, kesin mizan ve bilançolarını düzenleyeceklerdir.

Bankaların dönemsonu finansal tablolarının hazırlanması aşamasına kadar olan süreçte yapacakları envanter işlemleri sırasıyla şöyledir:

-Muhasebe kayıtlarına göre aylık mizanların ve dönemsonlarında genel geçici mizanların düzenlenmesi,

-Muhasebe dışı envanter işlemlerinin yapılarak bankaya ait iktisadi kıymetlerin gerçek durumunun tespit edilmesi,

-Muhasebe dışı envanter sonuçları ile genel geçici mizanın karşılaştırılması ve farkların bulunması,

-Bulunan farkların sebeplerin araştırılarak gerekli ayarlayıcı ve düzenleyici muhasebe kayıtlarının gerçekleştirilmesi, başka bir deyişle muhasebe içi envanter işlemlerinin yapılması,

-Muhasebe kayıtları ile envanter sonuçlarının uyumunu sağlayacak genel kesin mizanın düzenlenmesi,

-Envanter sonuçlarının dikkate alınması suretiyle ve uluslararası muhasebe standartlarına ilişkin esaslar doğrultusunda gereken düzenlemelerin yapılarak finansal tabloların düzenlenmesi.⁹⁰

4.1.BANKALARDA ENVANTER İŞLEMLERİ

Diğer işletmelerde olduğu gibi, bankalarda finansal durumlarını ve faaliyet sonuçlarını ilgililere dönemsonlarında sunmaktadırlar. Bankaların bu bilgileri finansal tablolarında gerçek şekliyle sunabilmesi için, dönemsonlarında envanter yapılması gerekmektedir.

Bankaların sahip oldukları iktisadi kıymetlerin, bilanço günündeki miktarları ve değerlerini kesin bir şekilde dökümlü olarak bulmak ve elde edilen sonuçlara göre, gerekli düzeltme kayıtlarını yapmak suretiyle, iktisadi kıymetlerin gerçek değerleriyle ölçülme işlemi envanter olarak tanımlanır.⁹¹

Bankalarda envanter işlemleri hem banka şubelerinde hem de banka genel müdürlüklerinde yapılır. Gerek banka şubelerinde gerekse genel müdürlüklerde yapılacak envanter işlemleri iki aşamada gerçekleştirilir. Birincisi, muhasebe dışı envanter; ikincisi ise, muhasebe içi envanteredir. Muhasebe dışı envantere bankanın kasasındaki parası, kıymetli madenleri, menkul kıymetleri, portföyündeki senetleri, duran varlıkları, borçları vb. miktar değer olarak belirlenir. Ayrıca bankanın alacaklı ve borçlu cari hesapları ile şubeler cari hesabının mutabakatı sağlanır. Bu işlemlerden sonra farklılıkların ortaya çıkması durumunda, bu farklılıklar muhasebe dışı envantere değerler esas alınarak düzeltilir. Bu işlemlere de muhasebe içi envanter denilmektedir.

Bu işlemlerden sonra banka şubesi, kesin mizanını ve kesin mizandan hareketle de bilançosunu düzenler. Şubelerde hazırlanan bilançolar, genel müdürlüğe birleştirilmek üzere gönderilir. Banka genel müdürlüğü kendisi ile ilgili muhasebe

⁹⁰ Benligiray, Banar, a.g.e., s.185.

⁹¹ Altuğ, a.g.e., s.120.

dışı ve muhasebe içi envanter işlemlerini yaptıktan sonra bilançoları birleştirerek (konsolide ederek) , birleştirilmiş bilançoğu hazırlar.⁹²

Farkların Giderilmesi

Dönem sonlarında muhasebe dışı envanter sonucunda belirlenen farklılıklar kayıt altına alınacaktır. Bu başlık altında en çok karşılaşılan durum “sayım tesellüm noksanları” ile “sayım ve tesellüm fazlaları” dır.

Örnek : Banka şubesinin kasasında 2.300 YTL olduğu belirlenmiştir. Aynı tarihte “010 Kasa Hesabının” görüntüsü şöyledir.

010 KASA HESABI	
• • • • • • 25.400 • • • • • • 23.150	

Kasa hesabının kalanına bakıldığında kasada 2.250 YTL olması gerekmektedir. Oysa muhasebe dışı envanter sonucu kasada 2.300 YTL olduğu belirlenmiştir. Aradaki fark kasa fazlasıdır. Bu farka ilişkin kayıt şu şekilde olacaktır.

010 KASA	
392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR 392 Kasa Fazlalıkları	

Kasa fazlasının en geç yıl sonuna kadar nedeninin saptanarak giderilmesi esastır. Ancak yıl sonuna kadar tasfiye edilmeyen kasa fazlası, gelir hesaplarına devredilir. Yani kasa fazlası hesabında yıl sonunda bakiye varsa aşağıdaki kayıt gerçekleşir.⁹³

⁹² Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.41.

⁹³ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.138.

_____/_____
 392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR
 39201-Kasa Fazlalıkları

_____/_____
 790-DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER
 79099-Diğer Gelirler

İç Faiz (İstismar Faizi) Hesaplaması

Bu işlemde, banka şubeleri arasındaki nakit ilişkileri nedeniyle karşılıklı faiz tahakkuku söz konusu olacaktır. Bu amaçla kullanılacak hesaplar “592-Şubelerden Alınan Faizler Hesabı” ile “650 Şubelere Verilen Faizler Hesabı”dır.

592-Şubelerden alınan Faizler Hesabı; Şubelerin karşılıklı işleyen hesapları üzerinden genel müdürlükçe tahakkuk ettirilip dekont edilen faizlerin kaydedildiği hesaptır.⁹⁴

Bu işlem sırasında şubelerde aşağıdaki kayıt gerçekteŐir;

_____/_____
 290 ŞUBELER CARİ HESABI
 Genel Müdürlük

592-ŞUBELERDEN ALINAN FAİZLER

650.Şubelere Verilen Faizler Hesabı; Alacaklı Şubeler Hesabına genel müdürlükçe tahakkuk ettirilen faizlerin izlendiği hesaptır. Bu işlem sırasında şubelerde aşağıdaki kayıt gerçekteŐirilir.

_____/_____
 650 ŞUBELERE VERİLENFAZİLER

290-ŞUBELER CARİ HESABI
 Genel Müdürlük

Yıl sonlarında bu iki hesabın tutarları aynı olur ve merkez muhasebesince takas edilerek kapatılır. Bu nedenle bankanın kâr veya zararı üzerinde etkili olmaz.

⁹⁴ Benligiray, Banar, a.g.e., s.187.

Örnek : Bankanın İzmit Şubesi, Bursa Şubesi'ne 4.600 YTL iç faiz tahakkuk ettirmiştir.

İzmit Şubesinin kaydı;

/			
290- ŞUBELERİN CARİ HESABI Bursa Şubesi	4.600		
592.ŞUBELERDEN ALINAN FAİZLER		4.600	
/			

Bursa Şubesinin kaydı;

/			
650-ŞUBELERE VERİLEN FAİZLER	4.600		
290- ŞUBELERİN CARİ HESABI İzmit Şubesi		4.600	
/			

4.2. REESKONT İŞLEMLERİ

Reeskontun kelime anlamı sarkan demektir. Reeskont işlemi en son iş gününde gerçek gelir ve giderin tespitine yönelik yapılan bir işlemidir. Cari hesap dönemine ait gelir ve giderlerini gelecek döneme intikal ettirilmesi işlemidir.

Reeskont işlemine ait gelir ve gider kalemlerine vergi tahakkuku yapılmayacak ve fon kesintisine tabi tutulmayacaktır.

Muhasebenin dönemsellik ilkesi gereği, işletmelerin sonsuza dek süreceği kabul edilen faaliyetlerini nasıl sürdürdüklerin belirli aralıklarla gözlenmesi gerekmektedir.

Dönemsonu muhasebe işlemlerinde amaç; mâli tabloları hazırlamadan önce, bu tablolarda yer alacak hesapları değerlemek ve düzenlemek yolu ile gerçek değerine ulaştırıp hesapları bir sonraki çalışma (hesap) dönemine aktararak kapatmaktır.

Banka uygulamalarında dönem sonlarında gerçekleştirilen reeskont işlemleri nitelik olarak dörde ayrılır;⁹⁵

1- İlgili döneme ait olup da henüz tahakkuk ettirilmemiş giderlerin saptanması,

2- İlgili döneme ait olup da, henüz tahakkuk ettirilmemiş gelirlerin saptanması,

3-Giderleri, tahakkuk ettirilmiş olup da ilgili devreden sonraki döneme taşan kısmının saptanması,

4-Gelirlerin, tahakkuk ettirilmiş olup da ilgili devreden sonraki döneme taşan kısmını saptanması.

1- İlgili döneme ait olup da henüz tahakkuk ettirilmemiş giderlerin saptanması; diğer bir deyişle ilgili dönemde gerçekleştirilmiş, ancak bedeli ödenmemiş bir giderin ilgili gider hesabına borç kaydedilmesi, Bu işlemi döneme ait ancak henüz faturası gelmediği için ödenmemiş elektrik giderinin reeskontu ile örnekleyebiliriz.

2- İlgili döneme ait olup da, henüz tahakkuk ettirilmemiş gelirlerin saptanması; diğer bir deyişle hak edilmiş, ancak henüz tahsilatı yapılmamış gelirin ilgili gelir hesabına alacak kaydedilmesi. Bu işlemi ödeme tarihi gelmediği için henüz tahsil edilemeyen faiz gelirlerinin reeskontu ile örnekleyebiliriz.

3-Giderleri, tahakkuk ettirilmiş olup da ilgili devreden sonraki döneme taşan kısmının saptanması; diğer bir deyişle ilgili dönemde gerçekleşmiş, ancak peşin ödeme yapıldığı için bir kısmı dönem sonrasına taşan giderin ilgili gider hesabına alacak kaydedilmesi. Bu işlemi depoda kıştan kalan henüz harcanmamış kömür veya yakıtın reeskontu ile örnekleyebiliriz.

⁹⁵ Türkiye İş Bankası, a.g.e.,s.125.

4-Gelirlerin, tahakkuk ettirilmiş olup da ilgili devreden sonraki döneme taşan kısmını saptanması; diğer bir deyişle peşin tahsil edilmiş olup reeskont dönemini kapsayan ve bir kısmı da dönem sonrasına taşan gelirlerin taşan kısmının ilgili gelir hesabına borç kaydedilmesi. Bu işlemi iskonto edilen bir senedin peşin tahsil edilen faizinin dönem sonrasına taşan kısmının reeskontu ile örnekleyebiliriz.⁹⁶

Reeskont Kayıtlarında Kullanılan Hesaplar

Muhasebe uygulama sisteminde reeskontu yapılan ilgili gelir ve gider hesaplarına yapılan borç ve alacak kayıtlarının gerçekleştirilmesi sırasında gelir yada gider hesaplarının karşısında kullanılacak hesaplar aşağıdaki gibidir;

*Gider hesaplarına yapılacak borç kayıtları için,

360- Faiz ve Gider Reeskontları –TP- (Türk Parası)

361- Faiz ve Gider Reeskontları –YP- (Yabancı Para)

hesaplarına alacak kaydı,

*Gelir hesaplarına yapılan alacak kayıtları için,

220-Kredi Faizleri ve Gelirleri Tahakkuk ve Reeskontları –TP-(Türk Parası)

221-Kredi Faizleri ve Gelirleri Tahakkuk ve Reeskontları–YP-(Yabancı Para)

hesaplarına borç kaydı,

*Gider hesaplarına yapılacak alacak kayıtları için,

222-Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları –TP- (Türk Parası)

223-Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları –YP- (Yabancı Para)

hesaplarına borç kaydı,

⁹⁶ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.126.

*Gelir hesaplarına yapılacak borç kayıtları için,

392-Alacaklı Geçici hesaplar –TP- (Türk Parası)

360-Faiz ve Gider Reeskontları-YP- (Yabancı Para)

361-Faiz ve Gider Reeskontları-YP- (Yabancı Para)

hesaplarına alacak kaydı.⁹⁷

Dört ayrı nitelikli reeskont işlemlerinin örnekler üzerinden incelenmesi;

Örnek 1: Bostancı Şubesi'nin dönemsellik ilkesi gereğince Mart ayı sonunda oluşan aydınlatma giderinin hesaplara yansıtılması gerekmektedir. Bostancı Şubesi'nin Mart ayına ait faturası gelmediği için bu gideri gerçek gider olarak gösteremeyeceğinden, reeskont yoluyla gider kaydetmek durumundadır. Başka bir deyişle henüz faturası gelmemiş olduğu halde şube için gerçekleşmiş, ancak henüz ödenmemiş bir gider söz konusudur.

Mart ayının son işgünü (veya Nisan ayında komplemanterli işlem süreci içinde) Mart ayı reeskont işlemleri yapılır. Buna göre aydınlatma giderlerine ait reeskont işlemi yapılırken aşağıdaki muhasebe kayıtları gerçekleşir;

	/	
880-Diğer İşletme Giderleri		
880041-Aydınlatma Giderleri		
		360- Faiz ve Gider Reeskontları
		360999-Diğer
	/	

Gider hesaplarına borç kaydı yapılarak gerçekleştirilen reeskont işlemlerinden Aralık ayına ait işlemlerin iptallerinde özellik arzeden bir durum ortaya çıkmaktadır. Yıl sonunda, sonuç hesapları Kâr / Zarar hesabına aktarıldığı için ilgili gider hesaplarının bakiyeleri yeni yıla taşınmaktadır.

⁹⁷ Şendoğdu, a.g.e., s.139.

Gider hesaplarına yönelik reeskont işlemlerinin iptalleri, yılbaşında komplementerli işlem süresinin sonunda yapılmak istediğinde, bu hesaplarda alacak (ters) bakiye olur. Gider hesaplarına ilk kayıt alacak taraftan olamayacağı için yukarıda bahsedilen durumlarda reeskont işlemlerinin yılbaşında iptali yapılmamalı ve öncelikle bir gider oluşması yani ilgili gider hesabına bir borç kaydının yapılması beklenmelidir.⁹⁸

Bu durum şöyle bir örnek verilerek açıklanabilir.

Şubenin Mart ayında kullandığı tahmini aydınlatma giderini hesaplamak için Şubat ayına ait son okuma tarihindeki kw / saat rakamı ile Mart sonu itibariyle tespit edilen kw/saat rakamı arasındaki fark alınarak, ilgili aya ait fiili kullanılan kw/saat rakamı elde edilir. Son gelen faturadaki birim fiyat ile çarpılarak ilgili ayın tahmini elektrik gideri bulunur. Buna göre şubede elektrik saatindeki son endeks okunmuş ve bir önceki fatura ile karşılaştırıldığında aradaki farktan Mart ayında 700 kw/saat elektrik tüketimi olduğu belirlenmiştir. Elektrik dağıtım şirketinin Mart ayı için açıklamış olduğu (veya bir önceki faturada yer alan yaklaşık) kw/saat ücreti 150 YTL'dir. Şubenin 880041 Aydınlatma Giderleri hesabına Mart ayı sonunda 105 YTL (70x150 YTL) tüketim bedeli ve bu bedele, belediye vergisi, KDV ve sair ücretler eklenerek yaklaşık 135 YTL. borç kaydı yapılması gerekmektedir.

Eğer 135 YTL. lik aydınlatma gideri reeskontu, Aralık ayı içinde yapılsaydı, 2 Ocak 2005 tarihinde 880041 hesabında bakiye olmayacak dolayısıyla iptal işlemi bu hesabın ters bakiye vermesine neden olacaktı.

Yeni yılda, Aralık ayına ait (örneğin 17 Ocak 2005 son ödeme tarihli) elektrik faturası geldiğinde üç ayrı durum söz konusu olabilir. Reeskont iptalini bu üç olası durum için ele aldığımızda;

1- Fatura tutarı reeskont tutarına eşit olabilir. (135 YTL) Bu durumda aşağıdaki yevmiye kaydı ile elektrik fatura bedeli reeskont hesabından ödenerek aydınlatma dublöründeki bakiye tasfiye edilir.

⁹⁸ Türkiye İş Bankası, **Banka Muhasebesi**, s.112.

17.01.2005			
360.Faiz ve Gider Reeskontları		135	
360999 Diğer			
(7001023 Aydınlatma Giderleri			
Dublör Hesabı)			
	010 KASA		135
/			

2- Fatura tutarı reeskont tutarından fazla olabilir. (140 YTL) Bu durumda elektrik fatura bedelinin ayrılan reeskontu aşan tutarı geçmiş yıla ait bir gider unsuru olacak ve fatura aşağıdaki yevmiye kayıtları ile ödenerek, aydınlatma dublörü tasfiye edilecektir.

17.01.2005			
360.Faiz ve Gider Reeskontları		135	
360999 Diğer			
(7001023 Aydınlatma Giderleri			
Dublör Hesabı)			
	010 KASA		135
/			

17.01.2005			
880 Diğer işletme Giderleri		5	
880041-Aydınlatma Giderleri			
	010 KASA		5
/			

3. Fatura tutarı reeskont tutarından az olabilir. (130 YTL); bu durumda ayrılan reeskontun elektrik fatura bedelini aşan kısmı geçmiş yıla ait bir gelir unsuru olacak ve fatura aşağıdaki yevmiye kayıtları ile ödenerek, aydınlatma dublörü tasfiye edilecektir;

17.01.2005			
360.Faiz ve Gider Reeskontları	130		
360999 Diğer			
(7001023 Aydınlatma Giderleri			
Dublör Hesabı)			
010 KASA		130	
/			
17.01.2005			
360.Faiz ve Gider Reeskontları	130		
360999 Diğer			
(7001023 Aydınlatma Giderleri			
Dublör Hesabı)			
010 KASA		130	
/			
17.01.2005			
360.Faiz ve Gider Reeskontları	5		
360999 Diğer			
(7001023 Aydınlatma Giderleri			
Dublör Hesabı)			
790 Diğer Faiz Dışı Gelirler		5	
79007-Geçmiş Yıllar Giderlerine ait			
Tahsilat (ilgili dublör hesabı)			
/			

Örnek 2: 1 Nisan 2005 tarihinde % 4.75 faiz oranı ile verilen (KKDF % 10, BSMV % 5) 1.000 YTL tutarındaki tüketici kredisi, 115.8 YTL.lik taksitler halinde 12 ayda ödenecek olup ilk taksit ödemesi 1 Mayıs 2005 de yapılacaktır. 30 Nisan 2005 tarihine kadar 1 aylık faiz henüz tahsil edilmese de, hak edildiği için, hak edilen tutar Nisan ayının gelirleri arasına reeskont yoluyla alınmalıdır. İlk ay için hesaplanan faiz tutarının yaklaşık, 5.2 YTL olarak kabul edersek, otomatik olarak yapılan reeskont işlemi sonucu aşağıdaki yevmiye kaydı gerçekleşir,

30.04.2005			
220.Kredi Faiz, Gelir Tahakkuk Reeskontları 22001-Faiz Reeskontları	5.2		
514 Kısa vadeli Diğer Kredilerden Alınan Faizler 514200 Tüketici Kredilerinden		5.2	
/			
Mayıs ayı başında reeskont iptali ters kayıtla yapılır.			
01.05.2005			
514.Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Faizler-TP- 514200-Tüketici Kredilerinden	5		
220-Kredi Faiz Gelir, Tahakkuk Reeskontları –TP- 22001-Faiz Reeskontları		5	
/			

Yıl sonunda yapılan reeskont kayıtları ters kayıtla iptal edilmeyerek tahsilat tarihine kadar reeskont hesapları izlenir.⁹⁹

4.3.AMORTİSMAN

Amortisman; iktisadi işletmelerde 1 yıldan fazla kullanılan ve aşınmaya, yıpranmaya veya kıymetten düşmeye maruz kalan iktisadi kıymetlerin değerlerinin V.U.K. hükümlerine göre itfa edilmesidir.

Amortisman uygulamasındaki amaç, işletmelere dahil gayrimenkul ve duran varlık şeklindeki maddi kıymetlerle gayri maddi kıymetlerin değerlerinde zaman içerisinde meydana gelen kayıpların sonuç hesaplarına intikal ettirilmesidir.¹⁰⁰

Duran varlıklarda, varlığın kullanımı ve teknolojik gelişmeler nedeniyle, varlığın modasından geçmiş olmasından dolayı ortaya çıkabilecek eskime, yıpranma

⁹⁹ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.130.

¹⁰⁰ Şendoğdu, a.g.e., s.149.

ve tüklenme şeklindeki değer kayıplarını dikkate alarak, duran varlıkların faydalı ömürlerini tahmin etmek ve bu süre içerisinde söz konusu varlıkların elde etme maliyetini gider olarak muhasebeleştirmek için amortisman ayrılır.

Bankada bir yıldan fazla kullanılan ve bir ömre sahip maddi duran varlıklar için amortisman ayrılması şarttır.

Amortismanların ayrılmasında şu ilkelere uyulur.

-Bankalar, maddi duran varlığın yararındaki azalmaya uygun düşen normal amortisman yöntemi olarak, azalan bakiyeler yöntemi veya diğer amortisman hesaplama yöntemlerinden herhangi birini, yıllık amortismanlarının saptanmasında esas alabilirler.

-Amortisman tabi varlıkların faydalı ömürleri, bankalar tarafından gerçekçi tahminlere dayanılarak serbestçe tayin edilir.

-Varlıkların tahmin edilen faydalı ömürlerinde çeşitli nedenlerle değişikliklerin ortaya çıkması durumunda, amortisman tabi tutulmamış tutarlar, saptanan yeni sürede itfa edilir.

-Boş arsa ve araziye amortisman ayrılmaz.

-Amortisman kesin olarak yıl sonunda hesaplanıp kaydedilir. Yıl içindeki rapor dönemleri itibariyle yıllık tahmini amortisman tutarının o döneme düşen miktarı dönem giderlerine yüklenir.

-Seçilen amortisman yöntemlerinin sürekliliği temel ilkedir.

-Amortisman yöntemlerinin değiştirilmesinden kaynaklanan ve finansal tabloları önemli ölçüde etkileyen değişikliklerin finansal tabloların dipnotlarında parasal etkileriyle birlikte açıklanması zorunludur.

Amortisman süresi sonunda demirbaş eşyalar halen kullanılır durumda iseler bu hesapta izlenmeye devam edilir. Hesaptan çıkarılacak demirbaşlar hakkında Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı hükümlerine göre hareket edilir.¹⁰¹

4.4.YENİDEN DEĞERLEME

Yeniden değerlendirme konusu olan varlıkların değerlemesinde bu konudaki mevzuat hükümlerine uyulur ve bu mevzuat çerçevesinde işlem yapılır. Cari yılda aktife giren ve kendini tamamen itfa etmiş menkuller yeniden değerlemeye tabi tutulmazlar.

Yeniden değerlendirme işlemi yapılırken, değerlemeye alınan menkulün değerlemeden önceki net aktif değeri arasındaki fark değer artışı fonu olarak bilançonun pasifinde özel bir hesapta tutulur.¹⁰²

Değer artışı fonu basit anlamda şu formülle hesaplanabilir.

Değer artışı Fonu (DAF) = Değerlemeden Sonraki Net Aktif Değer-Değerlemeden Önceki Net Aktif Değer

Aynı hesaplama, daha kısa yoldan, gayrimenkulün defter değerindeki ve birikmiş amortismanlarındaki yeniden değerlendirme artışları arasındaki fark alınarak da yapılabilir;

DAF= Menkulün Değer Artışı – Birikmiş Amortismanlardaki Değer Artışı

Yıl sonlarında yeniden değerlendirme ve amortisman işlemleri gerçekleştirilen bir menkule ilişkin hesaplamaların nasıl yapıldığı bir örnekle açıklayalım.

Defter Değeri	: 500 YTL
Birikmiş Amortisman	: 350 YTL
Yeniden Değerleme Oranı	: % 59
Amortisman Oranı	: % 10

¹⁰¹ Benligiray, Banar, a.g.e.,s.195.

¹⁰² Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.63.

Menkulün Yeniden Değerlemeden Önceki Net Değeri;

$$500 - 350 = 150 \text{ YTL.}$$

Menkulün Yeniden Değerlenmesi;

$$500 \times \% 59 = 295 \text{ YTL}$$

$$500 + 295 = 795 \text{ YTL}$$

Birikmiş Amortismanın Yeniden Değerlenmesi;

$$350 \times \% 59 = 206.5 \text{ YTL}$$

$$350 + 206.5 = 556.5 \text{ YTL}$$

Menkulün Yeniden Değerlemeden Sonraki Net Değeri;

$$795 - 556.5 = 238.5 \text{ YTL}$$

$$\text{DAF: } 238.5 - 150 = 88.5 \text{ YTL}$$

Örneğin kısa yoldan çözümü aşağıda gösterilmiştir.

Menkul Değer Artışı ; $500 \times \% 59 = 295 \text{ YTL}$

Birikmiş Amortisman Değer Artışı ; $350 \times \% 59 = 206.5 \text{ YTL}$

DAF ; $295 - 206.5 = 88.5 \text{ YTL}$

Bu hesaplamalar sonunda yapılacak muhasebe kaydı ise şöyledir.

250. MENKULLER	295	
256. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		206.5
440. BANKA SABİT KIYMET		
YENİDEN DEĞERLEME FONU		88.5

Menkulün yeniden değerlemeden sonra oluşan yeni bedeli üzerinden hesaplanan amortisman tutarı aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilir.

Menkulün yeniden değerlemeden sonraki defter değeri; 795 YTL.

Amortisman Tutarı : $795 \times \% 10 = 79.5$ YTL

/			
850. AMORTİSMAN GİDERİ 85000 Menkuller Amortismanı	79.5		
256 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		79.5	
/			

4.5.FİNANSAL TABLOLAR

Bankalar faaliyet sonuçlarını finansal tablolar aracılığıyla ilgililere duyururlar. Finansal tablolar kullanılarak yıllık karşılaştırma yapılabilmesi için, cari dönem ile önceki dönem bilgilerinin finansal tablolarda yer alması gerekir.

Şubelerde hazırlanan bilançolar, genel müdürlüğe birleştirilmek üzere gönderilir. Banka genel müdürlüğü kendisi ile ilgili muhasebe dışı ve muhasebe içi envanter işlemlerini yaptıktan sonra bilançoları birleştirerek (konsolide ederek) , birleştirilmiş bilanço hazırlar. Bankaların hazırladıkları ve kullanıcılarına sundukları bir diğer finansal tablo da gelir tablosudur.

Bu tablo da banka şubeleri bazında hazırlanır. Şubeler hazırladıkları gelir tablolarını banka genel müdürlüğüne gönderirler. Banka genel müdürlüğü şubelerle kendi gelir tablosunu birleştirerek, birleştirilmiş gelir tablosunu hazırlar.

Bankalar ayrıca her faaliyet dönemine ilişkin faaliyet sonuçlarını gösteren “yıllık faaliyet raporu” hazırlar. Bu faaliyet raporlarında faaliyetlerine ilişkin çeşitli açıklayıcı bilgiler yer alır ve bu bilgiler, özkaynaklar değişim tablosu ve nakit akım tablosu ile desteklenir.¹⁰³

Bankalar ile diğer işletmeler için hazırlanan bilanço ve gelir tablolarının oluşum ve işleyiş mantığı açısından aynı temele dayanmakla birlikte hesapların izlendiği yerlerin farklılığı ve kullanım amacı değişebilmektedir.,

Ancak bankalardaki işlemlerin niteliğinin diğer işletmelerden çok farklı olduğu düşünüldüğünde banka muhasebesi ayrı bir ihtisas dalıdır.

Sonuç olarak banka muhasebesi bir ihtisas dalı olsa da işletme muhasebesi ile sıkı bir bağlantı içindedir.

Örnek : Aşağıda Sağlambank A.Ş.’nin hesaplarının dönemsonu bakiyeleri verilmiştir. Bu doğrultuda bankanın 31.12.2005 tarihli bilançosunu düzenleyebiliriz.¹⁰⁴

Kasa	20.000
Tasarruf Mevduatı	17.000
Yurt Dışından Kullanılan Krediler	10.000
Menkuller	15.000
Muhtelif Alacaklar	18.000
Sermaye	35.000
Öd. Vergi, Resim, Harç	8.000
Kısa Vadeli Krediler	33.000
Muhtelif Borçlar	14.000
Ayniyat Mevcudu	7.000
Kâr	9.000

¹⁰³ Benligiray, Banar, a.g.e., s.202

¹⁰⁴ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.96-97.

Örnek :

B	% 10 KASA	A
20.000		20.000

B	TASARRUF MEVDUATI	A
	17.000	17.000

B	YURTDIŞINDAN KULLANILAN KR.D.	A
10.000		10.000

B	MENKULLER	A
	15.000	15.000

B	MUHTELİF ALACAKLAR	A
18.000		18.000

B	SERMAYE	A
	35.000	35.000

B	ÖD. VERGİ RESİM HARÇ	A
8.000		8.000

B	KISA VADELİ KREDİLER	A
	33.000	33.000

B	MUHTELİF BORÇLAR	A
18.000		18.000

B	AYNİYAT MEVCUDU	A
	7.000	7.000

KÂR / ZARAR

	9.000

SAĞLAM BANK A.Ş.

31.12.2005 Tarihli Bilançosu

AKTİF		PASİF	
Kasa	20.000	Tasarruf Mevduatı	17.000
Kısa Vadeli Krediler	33.000	Yurt Dışından Kull. Krediler	10.000
Menkuller	15.000	Öd.Vergi, Resim, Harç	8.000
Ayniyat Memurluğu	7.000	Muhtelif Borçlar	14.000
		Ödenmiş Sermaye	35.000
		Kâr	9.000
AKTİF TOPLAMI	93.000	PASİF TOPLAMI	93.000

Örnek : 2005 yılı dönem sonunda, X bankasına ait gelir tablosu hesapları aşağıdaki bakiyeleri vermektedir. Aşağıdaki verilere göre bankanın gelir tablosunu düzenleyip, dönem net Kâr / Zararını hesaplayabiliriz.

	<u>YTL</u>
BANKACILIK HİZMETLERİ GELİRLERİ	500.000
KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER	650.000
KAMBİYO ZARARLARI	40.000
PERSONEL GELİRLERİ	310.000
BANKALARDAN ALINAN FAİZLER	80.000
MEVDUATA VERİLEN FAİZLER	140.000
KULLANILAN KREDİLERE VERİLEN FAİZLER	175.000
ZORUNLU KARŞILIKLARINDAN ALINAN FAİZ.	2.000
ALINAN KOMİSYON VE ÜCRETLER	180.000
VERGİ KARŞILIĞI	100.000
AMORTİSMAN GİDERİ	50.000
DİĞER İŞLETME GİDERLERİ	68.000
OLAĞAN ÜSTÜ GİDERLER	23.000
OLAĞAN ÜSTÜ GELİRLER	2.000
VERİLEN KOMİSYON VE ÜCRETLER	21.000

X BANKASI
01.01.2005 - 31.12.2005
TARİHLİ GELİR TABLOSU

FAİZ GELİRLERİ	732.000
KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER	650.000
ZORUNLU KARŞILIKLARINDAN ALINAN FAİZLER	2.000
BANKALARDAN ALINAN FAİZLER	80.000
FAİZ GİDERLERİ (-)	(315.000)
MEVDUATA VERİLEN FAİZLER	(140.000)
KULLANILAN KREDİLERE VERİLEN FAİZLER	(175.000)
NET FAİZ GELİRLERİ / GİDERLERİ	417.000
FAİZ DIŞI GELİRLER	682.000
ALINAN KOMİSYON VE ÜCRETLER	180.000
BANKACILIK HİZMETLERİ GELİRLERİ	500.000
OLAĞAN ÜSTÜ GELİRLER	2.000
FAİZ DIŞI GİDERLER (-)	(512.000)
PERSONEL GİDERLERİ	(310.000)
VERİLEN KOMİSYON VE ÜCRETLER	(21.000)
AMORTİSMAN GİDERİ	(50.000)
KAMBİYO ZARARLARI	140.000
DİĞER İŞLETME GİDERLERİ	(68.000)
OLAĞAN ÜSTÜ GİDERLER	(23.000)
NET FAİZ DIŞI GELİRLER / GİDERLER	170.000
VERGİ ÖNCESİ KÂR / ZARAR	587.000
VERGİ KARŞILIĞI (-)	(100.000)
NET KÂR / ZARAR	487.000

SONUÇ

Banka işletmeleri ekonomik bünyede yer alan diğer işletmelerden genel olarak aşağıdaki özellikleri nedeniyle ayrılmaktadırlar. Diğer işletmelerde para ile malın değişimi söz konusu iken banka işletmelerinde para ile para değiştirilmektedir. Bankaların para alım satım faaliyetlerinin miktarı ile bu faaliyetler için harcadıkları yeterli işgücü ve malzeme arasındaki oran tam olarak belirlenmemektedir.

Bankalar; kısa vadedeki iktisadi dalgalanmalara karşı sanayi şirketlerine oranla, yapıları itibari ile mali yapılarını değiştirebilecek bir esnekliğe sahiptirler. Banka muhasebesi ile işletme muhasebesini birbirinden ayıran bir diğer özellik; bankaların çok sayıda şubeleri ile bir bütün halinde çalışmalarını ve işletmelerden farklı bir varlık-kaynak yapısına sahip olmalarıdır. Bunun sonucu olarak da işlemlerin takip edildiği hesaplar ve bu hesapların temel mali tablolarındaki yeri diğer işletmelere göre farklı olmaktadır.

Bunun yanında şubeler arasında devamlı bir fon alışverişi ve sürekli bir ilişki vardır. Bu değer hareketleri sonucunda bir şubenin diğer şubelerden alacaklarını, kullandığı fonlarını; diğer şubelere olan borçları ve kullandığı fonlarını oluşturmaktadır. Bu ilişkinin muhasebe hesaplarına yansıtılmasında şubeler cari hesabı ortaya çıkmaktadır.

Bankalarda nazım hesaplarda izlenecek işlem sayısının çok olması da banka muhasebesini ayrı bir uzmanlık muhasebesi haline getirmektedir. Nazım hesaplar; işletmenin mülkiyeti kendine ait olmamakla birlikte elinde tuttuğu bazı kıymetlerin, işlemin yapıldığı anda bir kıymet hareketi oluşturmayan ancak ileride gerçekleşme olasılığı bulunan sorumluluklarının ve üstlenmiş olduğu yükümlülüklerin izlendiği hesaplardır. Bu tür işlemlerin hacmi diğer işletmelere göre bankalarda daha fazladır.

Banka muhasebesinin diğer bir ayırıcı özelliği de yabancı para işlemlerinin sayısının çok fazla olmasıdır. Yabancı para değer hareketleri TL karşılıkları üzerinden kaydedilir, ancak yabancı para tutarlarının da izlenmesi gerekir. Bu da

sabit kur kavramını doğurmuş ve kambiyo işlemlerinin doğru muhasebeleştirilmesi için gerekli kolaylıklar Tekdüzen Hesap Planı ile sağlanmaya çalışılmıştır.

Sektörün bir özelliği de hizmet sektörü oluşudur. Hizmet kavramı, hizmet üretimi ve sunumunun özelliklerini de açıklamaktadır. Ekonomik hayatta ve özellikle ticaret alanında meydana gelen gelişmelerin etkisi, bu hizmetlerin boyutlarını geliştirmiş ve bankaları özel servisler kurmak zorunda bırakmıştır. Günümüzde, bankacılık hizmetleri, bankalar için etkin bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Bu nedenle bankalar giderek artan bir biçimde, geleneksel bankacılığa zaman zaman oldukça yabancı düşen alanlarda dahi gelir kaynağı yaratacak yeni hizmetlere yönelmektedir.

Sonuç olarak banka muhasebesi bir uzmanlık muhasebesi olsa da işletme muhasebesi ile sıkı bir bağlantı içerisindedir. Bankalar ve diğer işletmeler için hazırlanan bilanço ve gelir tablolarının, oluşum ve işleyiş mantığı açısından aynı temele dayanmakla birlikte, muhasebeleştirilen farklı oluşu işlemlerin özünden çok kullanılan hesap planının farklı olması ve bu işlemler sonucunda düzenlenen raporların kullanım amacının diğer işletmelere göre daha farklı oluşundan kaynaklanmaktadır.

EKLER**BANKA TEKDÜZEN HESAP PLANI**

<u>HESAP ADLARI</u>	BÜYÜK DEFTER NO	
	<u>Türk Para</u>	<u>Yabancı Para</u>
<u>0.DÖNER DEĞERLER</u>		
KASA	010	
EFEKTİF DEPOSU		011
YOLDAKİ PARALAR	012	013
ALINAN BANKA ÇEKLERİ	014	015
VADESİ GELMİŞ KUPONLAR	016	017
T.C.MERKEZ BANKASI	020	021
YURT İÇİ BANKALAR	022	023
YURT DIŞI BANKALAR		025
MENKUL DEĞERLER CÜZDANI	030	
<u>1.KREDİLER</u>		
<u>KISA VADELİ KREDİLER</u>		
İSKONTO SENETLERİ	100	101
İŞTİRA SENETLERİ	102	103
KISA VADELİ AÇIK İHRACAT KREDİLERİ	110	111
KISA VADELİ TEMİNATLI İTHALAT KREDİLERİ	112	113
KISA VADELİ TEMİNATLI İTHALAT KREDİLERİ	114	115
KISA VADELİ AÇIK DİĞER KREDİLER	116	117
KISA VADELİ TEMİNATLI DİĞER KREDİLER	118	119
MALİ KESİME VERİLEN KISA VADELİ KREDİLER	126	127
<u>ORTA VE UZUN VADELİ KREDİLER</u>		
ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATLI İHRACAT GARANTİLİ YATIRIM KREDİLERİ	132	
ORTA VE UZUN VADELİ AÇIK DİĞER YATIRIM KREDİLERİ	134	135
ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATLI DİĞER YATIRIM KREDİLERİ	136	137
ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATLI İŞLETME KREDİLERİ	140	141
ORTA VE UZUN VADELİ İHTİSAS KREDİLERİ	142	143

ORTA VE UZUN VADELİ FON KAYNAKLI KREDİLER	144	145
MALİ KESİME VERİLEN ORTA VE UZUN VADELİ KREDİLER	146	147

İDARİ TAKİPTEKİ KREDİLER

İDARİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATSIZ KREDİLER-ANAPARA-	150	151
İDARİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER-ANAPARA-	152	153
İDARİ TAKİPTEKİ ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATSIZ KREDİLER-ANAPARA-	154	156
İDARİ TAKİPTEKİ ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATLI KREDİLER-ANAPARA-	156	157
İDARİ TAKİPTEKİ TAZMİN EDİLEN GAYRİ NAKDİ KREDİLER VE YÜKÜMLÜLÜKLER	158	159
İDARİ KREDİLER VE YÜKÜMLÜLÜKLER	158	159
İDARİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATSIZ KREDİLER-FAİZ-	160	161
İDARİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER-FAİZ-	162	163
İDARİ TAKİPTEKİ ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATSIZ KREDİLER-FAİZ-	164	165
İDARİ TAKİPTEKİ ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATLI KREDİLER-FAİZ-	166	167

KANUNİ TAKİPTEKİ KREDİLER

KANUNİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATSIZ KREDİLER	170	171
KANUNİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER	172	173
KANUNİ TAKİPTEKİ ORTA VE UZUN VADELİ TEMİNATSIZ KREDİLER	174	175
KANUNİ TAKİPTEKİ KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER	176	177
KANUNİ TAKİPTEKİ TAZMİN EDİLEN GAYRİ NAKDİ KREDİLER VE YÜKÜMLÜLÜKLER	178	179

2.BAĞLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER

MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI	210	
KREDİ FAİZLERİ VE GELİRLERİ TAHAKKUK		
REESKONTLARI	220	221
DİĞER FAİZ VE GELİR REESKONTLARI	222	223
KANUNİ YEDEK AKÇELER KARŞILIĞI		
DEVLET TAHVİLİ HESABI	230	
İŞTİRAKLERİMİZ VE KURULUŞLARIMIZ	240	241
MENKULLER	250	
GAYRİMENKULLER	252	
ÖZEL MALİYET BEDELLERİ	254	
BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	256	
AKTİFLEŞTİRİLMİŞ GİDERLER	258	
PEŞİN ÖDENMİŞ VERGİLER	260	
AYNİYAT MEVCUDU	270	
T.C.MERKEZ BANKASI ÖZEL HESAPLARI	272	
TAHSİLİ ŞÜPHELİ ÜCRET-KOMİSYON VE		
DİĞER ALACAKLAR	274	275
TAHSİLİ ŞÜPHELİ ÜCRET-KOMİSYON VE		
DİĞER ALACAKLARKARŞILIĞI	276	277
MUHTELİF ALACAKLAR	278	279
BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR	280	281
ŞUBELER CARİ HESABI	290	291
EFEKTİF ALIM-SATIM HESABI	292	
EFEKTİF VAZİYETİ HESABI		293
DÖVİZ ALIM-SATIM HESABI	294	
DÖVİZ VAZİYETİ HESABI	...	295
ÖZEL GÖREV HESAPLARI	296	
ELDEN ÇIKARILACAK KIYMETLER	298	

3.MEVDUAT VE DİĞER PASİFLER

TASARRUF MEVDUATI (Gerçek Kişiler) VADESİZ	300	301
DÖVİZE DÖNÜŞTÜRÜLEBİLEN TÜRK LİRASI		
MEVDUAT VADESİZ	302	
DİĞER MEVDUAT VADESİZ	304	
DÖVİZE ÇEVİRİLEBİLİR TÜRK LİRASI		
MEVDUAT VADESİZ	306	
BANKALAR MEVDUATI-VADESİZ	308	
TASARRUF MEVDUATI (Gerçek Kişiler) VADELİ	310	311

DÖVİZE DÖNÜŞTÜRÜLEBİLEN TÜRK LİRASI		
MEVDUAT VADELİ	312	
DİĞER MEVDUAT VADESİZ	314	
DÖVİZE ÇEVİRİLEBİLEN TÜRK LİRASI		
MEVDUAT VADELİ	316	
BANKALAR MEVDUATI-VADELİ	318	
MEVDUAT SERTİFİKASI-VADELİ	320	
T.C.MERKEZ BANKASI KREDİLERİ	340	341
YURT İÇİ DİĞER KURULUŞLARDAN		
KULLANILAN KREDİLER	344	343
YURT DIŞINDAN KULLANILAN KREDİLER		
KARŞILIKLAR	348	349
FAİZ VE DİĞER REESKONTLARI	360	361
İTHALAT TEMİNATLARI VE TRANSFER EMİRLERİ	370	371
ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER	380	381
TAHVİLLERİMİZ	382	383
FONLAR	384	
ERTELENMİŞ VERGİLER	386	
FONLARDAN KULLANILAN KREDİ KARŞILIKLARI	388	
MUHTELİF BORÇLAR	390	391
ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR	392	393
ÖDEME EMİRLERİ	394	395
<u>4.ÖZ KAYNAKLAR</u>		
SERMAYE	410	411
ÖDENMİŞ SERMAYE	412	413
KANUNİ YEDEK AKÇELER	420	
İHTİYARİ YEDEK AKÇELER	430	
BANKA SABİT KIYMET YENİDEN		
DEĞERLEME FONU	440	
İŞTİRAKLER VE KURULUŞLAR SABİT		
KIYMET YENİDEN DEĞERLEME KARŞILIĞI	442	443
KÂR VE ZARAR	450	
GEÇMİŞ YILLAR KÂR VE ZARARI	452	
<u>5.FAİZ GELİRLERİ</u>		
İSKONTO VE İŞTİRA SENETLERİNDEN		
ALINAN FAİZLER	500	501
KISAVADELİ İHRACAT KREDİLERİNDEN		
ALINAN FAİZLER	510	511

KISAVADELİ İTHALAT KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	512	513
KISAVADELİ DİĞER KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	514	515
MALİ KESİME VERİLEN KISA VADELİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER	520	521
ORTA VE UZUN VADELİ İHRACAT GARANTİLİ YATIRIM KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	530	531
ORTA VE UZUN VADELİ DİĞER YATIRIM KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	532	533
ORTA VE UZUN VADELİ İHTİSAS KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	534	535
ORTA VE UZUN VADELİ İHTİSAS KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	536	537
ORTA VE UZUN VADELİ FON KAYNAKLI KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER	538	539
MALİ KESİME VERİLEN KISA VADELİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER	540	541
İDARİ TAKİPTEKİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER	546	547
KANUNİ TAKİPTEKİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER	548	549
KAYNAK KULLANIMI DESTEKLEME FONUNDAN ALINAN PRİMLER	550	
MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARINDAN ALINAN FAİZLER	560	
BANKALARDAN ALINAN FAİZLER	570	571
MENKUL DEĞERLER CÜZDANINDAN ALINAN FAİZLER	580	581
KANUNİ YEDEK AKÇELER KARŞILIĞI KIYMETLERDEN ALINAN FAİZLER	590	
ŞUBELERDEN ALINAN FAİZLER	592	593
DİĞER ALINAN FAİZLER	598	599
<u>6.FAİZ GELİRLERİ</u>		
TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER	610	
YABANCI PARA MEVDUATA VERİLEN FAİZLER		611
T.C.MERKEZ BANKASI KREDİLERİNE VERİLEN FAİZLER	620	621

YURT İÇİNDEN KULLANILAN KREDİLERE		
VERİLEN FAİZLER	622	623
YURT DIŞINDAN KULLANILAN KREDİLERE		
VERİLEN FAİZLER	624	625
TAHVİLLERİMİZE VERİLEN FAİZLER	630	631
FONLARA VERİLEN FAİZLER	640	
ŞUBELERE VERİLEN FAİZLER	650	651
VERİLEN DİĞER FAİZLER	698	699

7.FAİZ DIŞI GELİRLER

İŞTİRA SENETLERİNDEN ALINAN KOMİSYONLAR	700	701
KISA VADELİ İHRACAT KREDİLERİNDEN		
ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR	710	711
KISA VADELİ İTHALAT KREDİLERİNDEN		
ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR	712	713
KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN		
ÜCRET VE KOMİSYONLAR	714	715
MALİ KESİME VERİLEN KISA VADELİ		
KREDİLERDEN ALINAN ÜCRET VE		
KOMİSYONLAR	720	721
ORTA VE UZUN VADELİ İHRACAT GARANTİLİ		
YATIRIM KREDİLERİNDEN ALINAN ÜCRET		
VE KOMİSYONLAR	730	731
ORTA VE UZUN VADELİ DİĞER YATIRIM		
KREDİLERİNDEN ALINAN ÜCRET VE		
KOMİSYONLAR	732	733
ORTA VE UZUN VADELİ İŞLETME		
KREDİLERİNDEN ALINAN ÜCRET VE		
KOMİSYONLAR	734	735
ORTA VE UZUN VADELİ İHTİSAS		
KREDİLERİNDEN ALINAN ÜCRET VE		
KOMİSYONLAR	736	737
ORTA VE UZUN VADELİ FON KAYNAKLI		
KREDİLERDEN ALINAN ÜCRET VE		
KOMİSYONLAR	738	739
MALİ KESİME VERİLEN ORTA VE UZUN		
VADELİ KREDİLERDEN ALINAN ÜCRET VE		
KOMİSYONLAR	740	741
İDARİ TAKİPTEKİ KREDİLERDEN ALINAN		
ÜCRET VE KOMİSYONLAR	744	745

KANUNİ TAKİPTEKİ KREDİLERDEN ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR	746	747
NAKDİ OLMAYAN KREDİLERDEN ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR	748	749
SERMAYE PİYASASI İŞLEMLERİ KARLARI	750	
BANKACILIK HİZMETLERİ GELİRLERİ	760	761
KAMBİYO KÂRLARI		771
İŞTİRAKLERİMİZDEN VE KURULUSLARIMIZDAN ALINAN KAR PAYLARI	780	781
DİĞER FAİZ DISİ FAALİYET GELİRLERİ	790	791
OLAĞANÜSTÜ GELİRLER	792	793

8- FAİZ DIŞI GİDERLER

PERSONEL GİDERLERİ	810	
PROVİZYONLAR	820	821
VERGİ VE HARÇLAR	830	831
TÜRK PARASI İŞLEMLERDEN VERİLEN KOMİSYON VE ÜCRETLER	840	
YABANCI PARA İŞLEMLERDEN VERİLEN KOMİSYON VE ÜCRETLER		841
AMORTİSMAN GİDERLERİ	850	
KAMBİYO ZARARLARI		861
SERMAYE PİYASASI İŞLEMLERİ ZARARLARI	870	871
DİĞER İŞLETME GİDERLERİ	880	
DİĞER GİDERLER VE ZARARLAR	882	
OLAGANÜSTÜ GİDERLER	890	891

9-NAZİM HESAPLAR

TURK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR	910	911
TURK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR	912	913
KABUL KREDİLİ İTHALAT AKREDTİFLERİNDEN ALACAKLAR	920	921
KABUL KREDİLİ İTHALAT AKREDTİFLERİNDEN BORÇLAR	922	923
AKREDTİF TAAHHÜTLERİMİZDEN ALACAKLAR	930	931
AKREDTİF TAAHHÜTLERİMİZDEN BORÇLAR	932	933
CİRANTALARIMIZ	940	941

CİROLARIMIZ	942	943
TAKSİDE BAĞLANMIS MEV. MUN. KAR. ALACAKLAR	960	
TAKSİDE BAGLANMIS MEV. MUN. KAR. BORÇLAR	962	
TEMİNAT MEKTUPSUZ PREFİNANSMAN KREDİLERİNDEN ALACAKLAR	970	971
TEMİNAT MEKTUPSUZ PREFİNANSMAN KREDİLERİNDEN BORCLAR	972	973
TAAHHÜTLERDEN ALACAKLAR	978	979
TAAHHÜTLERDEN BORÇLAR	980	981
ŞUBELERİMİZE TAHSİS OLUNAN SERMAYE SUBELER SERMAYESİ	982	983
SINIRLAMALARA TABİ OLMAYAN KREDİLERDEN ALACAKLAR (Bank.K.Md.38/5)	984	985
SINIRLAMALARA TABİ OLMAYAN KREDİLERDEN BORÇLAR (Bank.K.Md.38/5)	992	993
DİĞER NAZIM HESAPLARDAN ALACAKLAR	994	995
DİĞER NAZIM HESAPLARDAN BORÇLAR	996	997
	998	999

YARARLANILAN YAYINLAR

Altuğ, Osman, **Banka İşlemleri ve Muhasebesi**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2000.

Aybar Saim, **Bankalarda Kambiyo İşlemleri**, Ankara, 1968.

Akdoğan Nalan, Orhan Sevilengül, **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine Göre Tekdüzen Muhasebe Sistemi**, İstanbul, 1994.

Benligiray Yılmaz, **Uzmanlık Muhasebesi**, Eskişehir, 1999

Benligiray Yılmaz, Kerim Banar, **Banka ve Sigorta Muhasebesi**, Anadolu Üniversitesi A.Ö F.Yayın No: 421, Eskişehir, 1999.

Bektöre Sabri, Yılmaz Benligiray, Nurten Erdoğan, **Envanter ve Bilanço**, Birlik Ofset, Eskişehir, 2002.

Cemalcılar Özgül, Benligiray Yılmaz, Fevzi Sürmeli, **Genel Muhasebe**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, AÖF. Yayın No: 59, Eskişehir, 2005.

Davis Steven, **Mükemmel Bankacılık**, Çev.A.Önel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1994.

Duman Şebnem, **Sigorta Tekniği**, Anadolu Üniversitesi, AÖF. Yayın No:426, Eskişehir, 1997.

Haftacı Vasfi, **Yönetim Muhasebesi**, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi, İzmit, 1997.

Karacan Sami, **Banka Muhasebesi**, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No, 39, Kocaeli, 2000.

Kuntalp Erden, Merih Kemal Omağ, **Banka ve Sigorta Hukuku**, Anadolu Üniversitesi, AÖF.Yayın No: 808, Eskişehir, 1995.

Kaymaz Ali Rıza, Cemal Ellitaş, Veysel Kula, **Mali Hesaplar ve Muhasebeleştirilmesi**,

Lewis, Mervyn, **Off-the-Balance Sheet Activities**, The New Pargrade Dictionary of Money Anel Finance, Vol.3., MacMillan, 1992.

Parasız İlker, Tuğrul Dirimtekin, **Bankacılık ve Sigortacığa Giriş**, AÖF Yayın No:384, Eskişehir, 1998.

Sevilengül Orhan, **Banka Muhasebesi**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2001.

Sungur Turgut, **Banka Tekniği**, Anadolu Üniversitesi, AÖF. Yayın No :414, Eskişehir, 1999

Şendoğdu A.Aslan, **Banka Muhasebesi**, Nobel Yayın No :541, İstanbul, 2005.

Timur Nejdet, Yavuz Odabaşı, **Banka ve Sigorta Pazarlaması**, Anadolu Üniversitesi, AÖF. Yayın No: 802, Eskişehir, 1994.

Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, Eğitim Müdürlüğü Yayın No: 20, İstanbul, 2005.

Türkiye İş Bankası, **Türk Lirası İşlemleri**, Eğitim Müdürlüğü Yayın No: 71, İstanbul, 2005.

Türkiye İş Bankası, **Teminat Mektubu**, Eğitim Müdürlüğü Yayın No:45, İstanbul, 2005.

Türkiye İş Bankası, **Kredi**, Eğitim Müdürlüğü Yayın No: 57, İstanbul, 2005.

Türkiye İş Bankası, **Döviz**, Eğitim Müdürlüğü Yayın No:10, İstanbul, 2005.

Türkiye İş Bankası, **Borçlu Cari Hesaplar**, Eğitim Müdürlüğü Yayın No:44, İstanbul, 2005.

Türkiye İş Bankası, 11457 Sayfalı Değişir Tamim, **Tekdüzen Hesap Planı İhtahnamesi, Kat Cetveli ve Dublör Hesapları Listesi**.

Ünalın Sedat, Halim Ergen, S.Hüseyin Tokay, Zeki Yanık, M.Levent Tarlan, **Envanter Bilanço**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

Vavra Terry G., **Müşteri Tatmini Ölçümlerinizi Geliştirmenin Yolları**, Çev.G.Günay, Kalder Yayınları, İstanbul, 1999.

Yazıcı Mehmet, Ahmet Hayri Durmuş, Fatma Pamukçu, **MGB. Tekdüzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Planı Uygulaması**, M.Ü.İ.İ.B.F.Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayını No : 510-744, İstanbul, 1996.

ÖZGEÇMİŞ

25.11.1974 İzmit doğumlu olup, İlk, Orta, lise öğrenimini İzmit'te tamamlamış bulunuyorum. 1997 yılında Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi İşletme bölümünden mezun oldum. 1998 yılında Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Programında yüksek lisans programına kayıt oldum. 1999 yılında iş hayatına başlamış bulunmaktayım. Halen bankacılık sektöründe aktif olarak görev yapmaktayım.